

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Гуманітарно-педагогічний факультет

Кафедра технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти

Формування естетичної культури учнів старших класів
під час гурткових занять з технології розпису на склі

Галузь знань – 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальність – 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)

Предметна спеціальність – 014.10 Середня освіта. (Трудове навчання та технології)

Освітньо-професійна програма – Середня освіта. Трудове навчання та технології,
інформатика

КРТН.023160.23.03.ПЗ

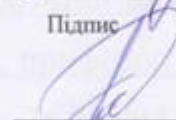
Виконала: студентка II курсу гр. ТНм-23

Підпис

Марія ВЕРЕМЧУК

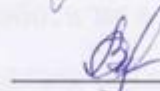
Керівник: д-р пед. наук, професор

Підпис

Ігор АНДРОЩУК

Нормоконтролер

Підпис

Оксана ПЯСТУК

До захисту допускаю

Завідувач кафедри технологічної та

професійної освіти і декоративного мистецтва

Підпис

Ірина АНДРОЩУК

« 18 » _____ 2024 р.

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет гуманітарно-педагогічний

Кафедра технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва

Освітній рівень другий (магістерський)

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)

Предметна спеціальність 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології)

Освітньо-професійна програма Середня освіта. Трудове навчання та технології, інформатика

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Ірина АНДРОЩУК

« 6 » 09 2024 р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Марія ВЕРЕМЧУК

(ім'я, прізвище)

1. Тема кваліфікаційної роботи Формування естетичної культури учнів старших класів під час гурткових занять з технології розпису на склі

керівник кваліфікаційної роботи д-р пед. наук, професор Ігор АНДРОЩУК

Затверджено наказом ректора університету від 26.08.2024 р. №60, додаток 1

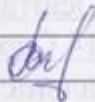

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи на кафедру 24.12.2024 р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи навчальні програми з Технологій

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): Формування естетичної культури учнів старших класів як педагогічна проблема (сутність поняття естетична культура, структура естетичної культури, досвід вчителів технологій щодо формування естетичної культури в учнів старших класів). Гурток з розпису на склі як засіб формування естетичної культури учнів старших класів (обґрунтування змісту гуртка «Розпис на склі», методичні рекомендації щодо формування естетичної культури учнів старших класів, хід та результат експертного дослідження).

5. Перелік графічного матеріалу немає

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
<i>Антиплагіат</i>	<i>Іван ГЕРНІЧЕНКО</i>		
<i>Нормоконтроль</i>	<i>Оксана ПЯСТУК</i>		

7. Дата видачі завдання 04.09.2024

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів (розділів) кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	<i>Вступ</i>	<i>18.11.2024</i>	виконано
2	<i>1 розділ</i>	<i>20.11.2024</i>	виконано
3	<i>2 розділ</i>	<i>30.11.2024</i>	виконано
4	<i>Висновки, перелік посилань</i>	<i>01.12.2024</i>	виконано
5	<i>Попередній захист</i>	<i>02.12 - 04.12.2024</i>	виконано
6	<i>Перевірка на плагіат</i>	<i>05.12 - 10.12.2024</i>	виконано
7	<i>Нормоконтроль</i>	<i>11.12 - 15.12.2024</i>	виконано
8	<i>Рецензування</i>	<i>17.12-21.12.2024</i>	виконано
9	<i>Захист</i>	<i>26-27.12.2024</i>	виконано

Студент

(підпис)

Марія ВЕРЕМЧУК

Керівник роботи

(підпис)

Ігор АНДРОЩУК

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота присвячена проблемі формуванню естетичної культури учнів старших класів під час гурткових занять з технології розпису на склі

У першому розділі роботи проведено аналіз науково-методичної літератури з проблеми формування естетичної культури, розкрито сутність поняття «естетична культура», її складові та роль у вихованні учнівської молоді. Особливу увагу приділено специфіці гурткової роботи як важливого засобу розвитку творчого потенціалу та художньо-естетичного сприйняття.

Другий розділ роботи присвячено практичним аспектам організації гурткових занять із технології розпису на склі. Розроблено та апробовано методичні рекомендації для вчителів, які сприяють ефективному засвоєнню технік розпису та формуванню естетичних цінностей. Представлено результати аналізу впливу занять на розвиток естетичної культури учнів старших класів.

Кваліфікаційна робота виконана здобувачем другого (магістерського) рівня освіти освітньо-професійної програми «Середня освіта. Трудове навчання та технології, інформатика» кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету під керівництвом д-р пед. наук, професора Ігоря АНДРОЦУКА.

Кваліфікаційна робота складає 89 сторінок основного тексту, 6 таблиць, 13 рисунків та літературних джерел в кількості 50.

Ключові слова: естетична культура, гурткова робота, розпис на склі, навчальна програма.

12 грудня 2024 р.

Марія ВЕРЕМЧУК

ЗМІСТ

	С.
ВСТУП	6
1 ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	9
1.1 Сутність поняття естетична культура	9
1.2 Структура естетичної культури.....	21
1.3 Досвід вчителів технологій щодо формування естетичної культури в учнів старших класів.....	27
2 ГУРТOK З РОЗПИСУ НА СКЛЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ.....	41
2.1 Обґрунтування змісту гуртка «Розпис на склі»	41
2.2 Методичні рекомендації для формування естетичної культури учнів старших класів під час гурткових занять з розпису на склі	51
2.3 Хід та результат експертного оцінювання.....	58
ВИСНОВКИ.....	62
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ	65
ДОДАТОК А – ПРОГРАМА ГУРТКА	65
ДОДАТОК Б – КОМПЛЕКТ МАТЕРІАЛІВ	86
ДОДАТОК В – РОБОТИ СУЧАСНИХ МИТЦІВ	91
ДОДАТОК Г – АНКЕТА ДЛЯ ЕКСПЕРТНОГО ОЦІНЮВАННЯ	95

ВСТУП

Формування естетичної культури учнів старших класів є важливою складовою освітнього процесу. Естетична культура особистості є також важливою характеристикою всебічного розвитку людини. Вона включає в себе систему знань, поглядів, умінь і навичок, що дозволяють людині сприймати, розуміти і цінувати прекрасне в житті та мистецтві. Саме тому формування естетичної культури учнів старших класів є одним із пріоритетних завдань сучасної освіти.

На важливості формування естетичної культури наголошено в таких нормативних документах Закон України «Про освіту», «Національна стратегія розвитку освіти в Україні», «Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти», «Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах» та в Законі України «Про загальну середню освіту».

Сьогодні у закладах загальної середньої освіти особливу увагу приділяють формуванню естетичної культури учнів, вважаючи її не менш важливою, ніж інші аспекти навчання. Естетична культура є складовою загальнокультурної компетентності особистості і відіграє важливу роль у розвитку та самореалізації молодого людини.

Особливе значення формування естетичної культури набуває у старших класах, де учні здебільшого вже сформували базові знання і вміння, а отже, можуть більш глибоко зануритися у світ мистецтва та культури. Викладання навчальних модулів з технологій та предметів, пов'язаних із мистецтвом і культурою, стає ключовим засобом у цьому процесі.

Актуальність теми дослідження обумовлена такими чинниками: зростанням ролі естетичної культури в житті суспільства, необхідністю

формування у школярів здатності до самостійного естетичного розвитку, пошуком нових форм і методів естетичного виховання.

Проблему формування естетичної культури учнів досліджували Сухомлинський В., Ушинський К., Рудницька О., Гнатюк О., Кравець Л., Бебик В., Кузмінський А., Гончаренко О., Кушнір Г. Однак поза увагою дослідників залишилася проблема формування естетичної культури учнів старших класів на уроках технологій з врахуванням змістових аспектів модулів програми. Таким чином темою кваліфікаційної роботи обрано: «Формування естетичної культури учнів старших класів під час гурткових занять з технології розпису на склі».

Об'єкт дослідження: процес формування естетичної культури учнів в закладах загальної середньої освіти.

Предмет дослідження: зміст гуртка з технології розпису на склі та методичні аспекти формування естетичної культури учнів старших класів під час його проведення.

Мета дослідження: розробити та експериментально перевірити ефективність змісту гуртка з технології розпису на склі, обґрунтувати методичні аспекти формування естетичної культури учнів старших класів під час його проведення.

Завдання дослідження:

- дослідити в наукових джерелах поняття естетичної культури, схарактеризувати її компоненти;
- проаналізувати досвід вчителів технологій щодо формування естетичної культури в учнів старших класів;
- обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність змісту гуртка «Розпис на склі» для формування естетичної культури учнів старших класів та розробити його програму;
- обґрунтувати методичні рекомендації для формування естетичної культури учнів старших класів під час гурткових занять з розпису на склі.

Методи дослідження: теоретичні методи: аналіз, синтез, узагальнення, систематизація наукової літератури та джерел з питань естетичного виховання та технології розпису на склі; емпіричні методи: спостереження, анкетування, інтерв'ювання учнів та вчителів, педагогічний експеримент; методи обробки даних: кількісний і якісний аналіз отриманих даних, статистична обробка результатів дослідження.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи відбулася під час: Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми професійної та технологічної освіти: погляд у майбутнє». (м. Умань, 11.11.2024 р.) з публікацією тез [2]; Всеукраїнської науково-практичної конференції пам'яті професора Володимира Юрженка «Інтернаціоналізація технологічної та професійної освіти: досвід та перспективи». (м. Переяслав, 15.04-16.04. 2024 р.) з публікацією тез [3]; Збірник наукових праць «Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми». (м. Вінниця, 14.11.2024) з публікацією тез [45].

1 ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

1.1 Сутність поняття естетична культура

Естетична культура – це складне явище, що включає в себе сукупність знань, умінь, цінностей та уявлень, пов'язаних зі сприйняттям і творенням мистецтва, краси і гармонії. Це поняття охоплює різні аспекти культурного життя і стосується різних сфер людської діяльності.

До складових естетичної культури належать:

- знання про мистецтво: розуміння історії, стилів і технік мистецтва, а також провідних митців та їхніх творів;
- здатність розуміти мистецтво: здатність аналізувати, інтерпретувати та оцінювати твори мистецтва, визначати їхню естетичну цінність;
- здатність творити мистецтво: здатність самостійно створювати твори мистецтва, використовувати творчий потенціал та виражати почуття і думки через мистецтво.

У понятті «естетична культура» складно переплітаються матеріальні та нематеріальні прояви людської творчості та сприйняття. За своєю суттю естетична культура втілює в собі колективні естетичні цінності, практики та ідеали, поширені в суспільстві. Це охоплює не лише фізичні твори, такі як мистецтво, музика та література, але також ідеали та цінності, які надихають такі твори. Творча природа естетичного почуття людини яскраво виражається не лише в матеріальному виробництві, а й у сфері ідеального, через культивування естетичних ідеалів, які спрямовують і формують суспільні цінності. Ця подвійна природа підкреслює всеосяжний

обсяг естетичної культури, що охоплює як створення, так і оцінку краси в різних формах [2. с.60].

Простежуючи історичний розвиток естетичної культури, можна виявити її глибинне коріння та еволюцію в різні епохи. Історичні умови, характерні для різних періодів, суттєво вплинули на становлення та трансформацію художньої культури, закріпивши стиль як фундаментальний конструкт у «генетичному коді» культури. Такі філософи, як Кант, зіграли ключову роль у формуванні нашого розуміння естетичних концепцій, таких як «естетична видимість» і «вільна гра», які вплинули на прогресивне тлумачення мистецтва з часом. Ці історичні ідеї підкреслюють динамічний характер естетичної культури, відображаючи її еволюцію як відповідь на зміну суспільних цінностей, технологічний прогрес і філософські ідеї [4, с. 54].

У сучасному суспільстві роль естетичної культури виходить далеко за межі простого художнього оцінювання, глибоко вбудовуючись у тканину повсякденного життя та особистого розвитку. Естетична культура, як системне утворення, містить не лише естетичні цінності та практики, а й сприяє розвитку естетичних стосунків та діяльності, які збагачують людську взаємодію та розуміння. Вона відіграє найважливішу роль у формуванні духовної діяльності особистості, гармонізації матеріальної та духовної сфер життя. Через виховання гуманістичного та естетично збагаченого світогляду естетична культура сприяє розвитку більш співчутливого, рефлексивного та творчого суспільства. Це підкреслює важливість естетичної культури для виховання не лише індивідуальної творчості, а й колективного почуття краси, емпатії та етичної свідомості в сучасному суспільстві [18, с. 6]

Формування естетичної культури в учнів є ключовим елементом загальної освіти та виховання, яке впливає на їхню здатність сприймати, оцінювати та створювати прекрасне в усіх аспектах життя. Щоб краще

зрозуміти, чому це настільки важливо, розглянемо детальніше кілька основних аспектів.

Естетична культура безпосередньо пов'язана з розвитком креативності, яка є невід'ємною складовою будь-якого інноваційного процесу. Через музику, образотворче мистецтво, літературу або театр, учні навчаються бачити речі під новим кутом і виходити за межі традиційних схем мислення. Наприклад, малювання або музичне творення стимулює фантазію, допомагаючи учням шукати нестандартні рішення. Творче мислення сприяє розв'язанню як навчальних завдань, так і життєвих ситуацій.

Естетична культура сприяє вихованню моральних і духовних якостей, оскільки мистецтво здатне торкатися глибинних почуттів і досвіду людини. Вивчення класичних творів літератури, музики, живопису допомагає учням розвивати емоційну чутливість, співпереживання, розуміння таких понять, як добро, справедливість, любов і людяність. Наприклад, читання літературних творів може відкрити перед учнями глибокі питання етики, морального вибору і відповідальності за свої вчинки. Оцінка творів мистецтва – це не просто суб'єктивна реакція, а складний процес аналізу, що включає знання історичного контексту, технічних прийомів, стилів і жанрів. Учні навчаються об'єктивно підходити до оцінки мистецьких творів, що розвиває їхні аналітичні здібності. Критичне мислення дозволяє їм не лише правильно оцінювати мистецтво, але й аналізувати соціальні, культурні та політичні явища навколо них. Це також допомагає відрізнити справжні цінності від маніпуляцій і поверхових суджень, що особливо важливо в сучасному інформаційному середовищі.

Наявність естетичної культури дає можливість учням виражати свої внутрішні почуття, думки і світогляд через творчість. Це допомагає формувати їхню індивідуальність, розвиває самосвідомість і внутрішню

гармонію. Наприклад, створення художнього проекту або вистави вимагає внутрішнього занурення, а цей процес допомагає учням краще розуміти самих себе, свої цінності і життєві пріоритети. Важливо, що завдяки цьому вони навчаються проявляти впевненість у власних здібностях та не боятися бути оригінальними.

Формування естетичної культури дає здатність учням розуміти й керувати своїми емоціями, а також розпізнавати емоції інших. Вивчаючи мистецькі твори, які часто звертаються до почуттів людини, учні формують уміння співчувати, розвивають емпатію та емоційну чуйність. Це особливо важливо у міжособистісних відносинах, оскільки допомагає будувати здорові комунікації та створювати позитивний клімат в колективі [19, с. 45].

Через вивчення творів мистецтва, учні пізнають культурну спадщину свого народу та інших народів. Це сприяє вихованню патріотизму, національної свідомості, а також поваги до інших культур і традицій. Наприклад, вивчення української народної музики або народних ремесел дозволяє учням глибше зрозуміти історію, традиції та духовні цінності свого народу, що формує їхню національну ідентичність.

Мистецтво є потужним інструментом соціалізації. Воно об'єднує людей різних культур, соціальних верств і вікових категорій. У процесі вивчення мистецьких дисциплін учні навчаються працювати в команді, обмінюватися ідеями, висловлювати свої думки і шанобливо ставитися до думок інших. Це сприяє формуванню навичок комунікації, співпраці та колективної відповідальності, що є необхідними у сучасному суспільстві [40, с. 44].

Формування естетичної культури особистості є однією з ключових задач сучасної педагогіки, зокрема у сфері художньо-естетичного виховання. У контексті декоративно-прикладного мистецтва цей процес набуває особливого значення, адже саме цей вид творчості гармонійно

створює естетичне, культурне та практичне початок, сприяючи всебічному розвитку особистості. Декоративно-прикладне мистецтво, як форма художньої діяльності, охоплює створення об'єктів, які поєднують у собі утилітарну функцію та естетичну виразність.

Його специфіка виникає в тому, що воно: розвиває художній смак і естетичне мислення. Це робота з кольорами, формами, матеріалами яка покращує вдосконалену здатність до оцінки краси як у створених об'єктах, так і в природному середовищі. Формує культурну свідомість, знайомство з народними традиціями, стилями та техніками декоративно-прикладного мистецтва покращує усвідомлення культурної спадщини та її значення в сучасному суспільстві. Стимулює творчість і самовираження. Процес створення продукту стимулює індивідуальну активність, дозволяє розкрити особистісний потенціал.

Оскільки декоративно-прикладне мистецтво має глибокі історичні й етнічні корені, воно є потужним інструментом для розвитку міжкультурної компетентності. Учні, вивчаючи народні ремесла (гончарство, вишивку, ткацтво, різьблення), підтримують доступ до багатьох спадків різних культур. Це дозволяє: формувати толерантність та повагу до культурного різноманіття. Наприклад, аналіз орнаментів української вишивки та вивчення східних каліграфічних мотивів допоможуть усвідомити спільність та відмінності між культурами. Розширювати світогляд, ознайомлення з техніками та традиціями декоративно-прикладного мистецтва різних народів сприяє усвідомленню універсальних естетичних категорій, таких як краса, гармонія, пропорція. Виховувати цінність спадщини так учні навчаються зберігати й популяризувати власну культурну ідентичність, оцінюючи мистецькі здобутки свого народу у світовому контексті.

Декоративне мистецтво має унікальний вплив на молодь, тому художньо-естетичне виховання потрібно розглядати не лише як процес

набуття художніх знань і вмінь, а насамперед, як універсальний засіб особистісного розвитку на основі виявлення індивідуальних здібностей школярів, їхніх різнобічних естетичних потреб та інтересів. Важливим сьогодні є засвоєння цілісності та різноманітності культурного досвіду й здобутків українського народу, що сприятиме розумінню молодими громадянами закономірностей розвитку народного мистецтва.

Естетичне виховання допомагає формувати естетичний смак, здатність бачити і цінувати красу у повсякденному житті. Учні намагаються розуміти естетичні критерії в різних сферах – від ремесел і народних промислів до дизайну і архітектури, що позитивно впливає на їхнє життя. Наприклад, розуміння гармонії кольорів, пропорцій або стилів дозволяє краще облаштовувати простір навколо себе і робить життя приємнішим та комфортнішим.

Естетична культура є великим аспектом духовного розвитку суспільства, що демонструє здатність людей створювати, сприймати й осмислювати красу в різних її проявах.

По-перше, естетична культура як соціально-історичне явище є результатом тривалого розвитку суспільної практики, що сприяло формуванню здатності людини творити красу, а також прагнення до естетичного самовдосконалення (В. Адорно, П. Гаврилюк, І. Зязюн, Н. Калашник, В. Мовчан, О. Оніщенко та ін.). На тривалих етапах розвитку суспільної практики в людини розвивалася здатність сприймати, осмислювати і творити красу навколишньої дійсності, готовність до естетичного самовдосконалення. Вченими виокремлено основні етапи розвитку естетичної культури як соціально-історичного явища, починаючи від стародавніх часів античного періоду й до становлення сучасного українського суспільства. Ними обґрунтовано, що естетична культура має діалектичний зв'язок із соціальними процесами; визначено соціально-економічні умови, характерні для різних етапів розвитку суспільства;

з'ясовано, що естетична культура динамічно розвивається завдяки осмисленню, уточненню й збагаченню ключових понять, категорій, дефініцій і уявлень про красу, гармонійність, цілісність, органічність тощо. Вона усвідомлюється суспільством як важливий чинник розвитку особистості, її ставлення до навколишнього світу та мистецтва [34, с. 87].

По-друге, естетична культура як культурологічне явище демонструє багатогранність культурного досвіду людства, формує уявлення про гармонію, красу й ідеал, а також сприяння інтеграції естетичних цінностей у практику суспільного та індивідуального життя (В. Бутенко, З. Гіптерс, А. Канарський, Л. Столович, І. Туманов та ін.). Вплив на розвиток духовної сфери суспільства, тобто основних видів і жанрів мистецтва (література, музика, хореографія, театр, кіно, образотворче і декоративно-ужиткове мистецтво, архітектура тощо), відбувається завдяки художньо-творчому процесу митців, які спрямовують творчі зусилля на розкриття різних аспектів життя та діяльності через художні образи й інші засоби впливу на свідомість людей. Художня культура виконує важливу ціннісно-орієнтаційну функцію, допомагає виводити мистецький твір на рівень актуалізованих у суспільстві проблем, пропонує оптимальний рівень і характер їх сприйняття, осмислення та практичного розв'язання. Вона органічно пов'язана з основними етапами художньо-творчого процесу, акумулює естетичні смаки та ідеї, сприяє створенню композиційної структури, спонукає до використання особливих засобів виразності тощо [14, с. 133].

По-третє, естетична культура як освітнє й виховнє явище є місцем засобом формування духовності, моральності та творчого потенціалу особистості, сприяючи розвитку естетичної чутливості, культурної самосвідомості й здатності до художнього самовираження (Є. Антонович, О. Бабічев, М. Верб, Л. Вишнякова, О. Дем'янчук, І. Зязюн, Є. Квятковський, Н. Кічук, С. Мельничук, Н. Миропольська, Г. Падалка,

Л. Побережна, О. Рудницька, М. Стась, Г. Шевченко, А. Щербо та ін.). Коли здійснюється безпосередній вихід на особливу суспільну практику, пов'язану з організацією художньо-творчого процесу в загальних і мистецьких закладах освіти, де особистість живе, працює, навчається і виховується, маючи можливість розкрити свої потенційні сили, здібності і таланти, набути досвіду освоєння навколишньої дійсності «за законами краси» [8, с. 68].

Відомі науковці зробили визначальний внесок у розвиток естетичної теорії, кожен з яких приніс унікальні погляди та ідеї. Так кожен із них описав своє визначення поняття «естетична культура» записаних у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Основні підходи до визначення поняття «естетична культура»

Прізвище дослідника	Визначення естетичної культури
<i>1</i>	<i>2</i>
Гончаренко С.	Естетична культура полягає у здатності людини сприймати, розуміти і творити красу в різних формах мистецтва, що формує її духовну і творчу самобутність [13, с. 145].
Іванов О.	Естетична культура – це процес пізнання та створення краси у мистецтві та природі, що розвиває емоційну сферу особистості і сприяє її гармонійному розвитку [18, с. 78].
Кайдалова Л.	Естетична культура – це система естетичних цінностей, яка формується через розвиток художньо-творчих здібностей, естетичного смаку і сприйняття мистецтва [21, с. 67].
Буряк В.	Естетична культура – це відображення культурних і духовних процесів у суспільстві, що формує світогляд і ціннісні орієнтації людини через мистецтво та творчість [9, с. 150].
Костюк Г.	Естетична культура – це система естетичних почуттів,

	яка формується через емоційні враження від мистецтва і впливає на психічний розвиток людини [26, с. 85].
Петров О.	Естетична культура – це формування почуття гармонії і краси через музичне мистецтво, яке розвиває творче мислення і естетичний смак особистості [37, с. 54].
Сухомлинський В.	Естетична культура – це розвиток духовного світу дитини через сприйняття краси природи, мистецтва і життя, що сприяє формуванню моральних та емоційних якостей особистості [47, с. 24].

На основі проведеного аналізу наукової літератури, присвяченої процесу розвитку естетичної культури особистості, можна зробити висновок про відсутність єдиного підходу до визначення сутності естетичної культури та її структурних компонентів. Одні вчені відмовляються розглядати естетичну культуру як базовий компонент загальної культури особистості, інші – навпаки, визначаючи її як частину загальної культури, не аналізують її конкретний вияв у різних компонентах. При цьому в більшості визначень поняття «естетична культура особистості», поданих авторами досліджень, не відображена її родова ознака – естетичне ставлення до навколишньої дійсності.

Аналіз визначень «естетична культура», запропонованих Ю. Борєвим, І. Зязюном, А. Комаровою, В. Ліпським, Г. Лобковською, В. Лозовим та ін., дозволяє розглянути цей феномен із конструктивних позицій, зауваживши при цьому його значення у розвитку суспільства, мистецтва й окремої особистості [11, с.63]. Учені засвідчили, що естетична культура є невід’ємною складовою духовного розвитку суспільства, важливим пластом художньої культури, мірою освоєння цінностей естетичної діяльності, умовою розвитку мистецтва, сукупністю матеріального, духовного і художнього життя суспільства, пов’язаного зі створенням естетично довершених творів. Дослідникам вдалося обґрунтувати діалектичний зв’язок естетичної культури з духовним

розвитком суспільства, наголосити на важливості цього явища для системи освіти та виховання. Крім цього, їм вдалося дослідити становлення і розвиток естетичної культури різних соціальних груп: школярів, студентів, педагогів, митців та ін.

На нашу думку естетична культура – це духовне утворення, інтегральний компонент загальної культури, сукупність естетичних цінностей і рівень естетичного ставлення до навколишнього світу, що характеризує здібності, таланти і потреби особистості сприймати, відчувати, оцінювати та перетворювати цей світ і саму себе «за законами краси». Естетична культура є фундаментальною складовою формуванням гармонійної, всебічно розвиненої особистості, яка здатна не тільки розуміти й цінувати красу, а й активно творити її у своєму житті та діяльності. Вона допомагає духовному збагаченню, розвиває здатність помічати прекрасне в різноманітних аспектах буття — природи, мистецтва, людських відносинах, професійній діяльності. На особистісному рівні естетична культура сприяє розвитку чутливості до нюансів і деталей, що дозволяє людям оцінювати світ більш глибоко і багатогранно. Це не лише про сприйняття, а й про створення умов для формування середовища, яке позитивно впливає на інших людей і сприяє збагаченню спільного культурного простору.

Дослідження сутності та особливостей естетичної культури розкриває її глибокий вплив на розвиток особистості та взаємодію суспільства. Центральним для розуміння цього впливу є визнання того, як естетична культура сприяє інтеграції між духовним і чуттєвим світами всередині людей, глибоко впливаючи на їхнє ставлення до природи, мистецтва, повсякденного життя та міжособистісних стосунків. Ця інтеграція є стрижневою у формуванні особистості, оскільки розвиває здатність людини сприймати й цінувати красу як у мистецтві, так і в

навколишній дійсності. Окрім простого оцінювання, естетична культура сприяє емоційному та чуттєвому збагаченню наукових і освітніх зусиль.

Дослідник В. Томашевський зазначає, що «естетична культура» є тим стрижнем, навколо якого органічно переплітаються і професійні вміння й навички, і світоглядні знання, і особистий естетичний та культурний досвід людства розглянути це можна на рисунку 1.1.

Рисунок 1.1 – Сформованість естетичної культури

Сутність естетичної культури виникає в її здатності не тільки збагачувати індивідуальне сприйняття та стимулювати творчість, а й виступати універсальним елементом гармонійного розвитку особистості. Вона усуває розриви між іншими аспектами людського буття, сприяючи цілісності світосприйняття і забезпечуючи всебічний розвиток людини. Естетична культура стає інструментом не тільки самовираження, а й соціальної комунікації, здатної об'єднувати людей навколо спільних цінностей краси, гармонії та духовного збагачення.

1.2 Структура естетичної культури

Естетичної культури відіграє важливу роль в емоційному та соціальному розвитку учнів старших класів. Ця форма навчання виходить за рамки простої художньої оцінки, впливаючи на ключові аспекти розвитку учня. Зокрема, це сприяє розвитку соціальної поведінки та навичок, таких як колективізм, відповідальність і товариськість. Залучаючись до різних форм мистецтва та естетичного досвіду, учні навчаються виражати свої емоції та розуміти точку зору інших, тим самим покращуючи свій емоційний інтелект і соціальні навички. Ця багатовимірна структура естетичної культури, що охоплює естетичну свідомість і моменти з різних видів діяльності, створює багатий гобелен досвіду, який значною мірою сприяє емоційному та соціальному зростанню учнів [30, с. 97].

На сьогоднішній день не існує єдиного підходу до визначення структурних компонентів естетичної культури. Однак, не дивлячись на те, що багато дослідників по-різному її визначають, є багато спільного в їх підходах. Різні дослідники естетичної культури акцентували увагу на різних її компонентах.

Науковець М. Сидоров розглядав естетичну свідомість як здатність людини до сприйняття та осмислення краси, гармонії та естетичних явищ у природі, мистецтві та суспільстві. Естетичне почуття цей компонент, охоплює емоційну реакцію людини на естетичні об'єкти та явища. На думку науковця, естетичний ідеал є уявленням про досконалість і гармонію, до яких прагне людина. А естетичний смак є здатністю людини оцінювати красу та естетичну якість об'єктів. Дослідник наголошував, що естетична діяльність охоплює всі форми творчості, пов'язані зі створенням краси та естетичних цінностей. На думку дослідника естетичні цінності є

принципами і нормами, які визначають, що вважається красивим або естетично значущим у суспільстві. Отже, М. Сидоров визначав шість компонентів: естетичне сприйняття, естетичні уявлення, естетична оцінка, естетичний смак, креативність та художній потенціал, як ключові елементи естетичної культури, кожен з яких взаємодіє з іншими і формує цілісну картину естетичного розвитку людини та суспільства.

Дослідник О. Іванов визначав основні компоненти естетичної культури, зокрема такі як естетичне сприйняття, естетичний смак, естетична свідомість, естетичний ідеал. Зокрема, естетичне сприйняття це здатність особистості усвідомлювати і оцінювати естетичні якості предметів і явищ. Вона формується через культурний досвід і включає вміння бачити красу в повсякденному житті, мистецтві, природі. Естетичний смак на думку дослідника є суб'єктивною оцінкою естетичних цінностей, що формується під впливом культурного контексту, освіти та особистого досвіду. Смак впливає на вибір стилю, жанру мистецтва, а також на сприйняття та інтерпретацію художніх творів. Естетична діяльність в свою чергу активна участь особистості в процесах створення, сприйняття та оцінки художніх творів. Вона може проявлятися в творчій діяльності (живопис, музика, література) або в активному сприйнятті мистецтва (відвідування виставок, театру, концертів). Естетична свідомість це усвідомлення естетичних цінностей та їх значення у житті особистості і суспільства. Вона включає в себе здатність критично осмислювати естетичні явища, розуміти їх культурний та соціальний контекст. Естетичні ідеали у собі виражали уявлення про красу і досконалість, що сформувалися під впливом культури та традицій. Ідеали можуть змінюватися в часі, але вони завжди впливають на формування смаку і естетичної діяльності особистості.

Формування естетичної культури учнів є важливим аспектом сучасної освіти, і тут існує широкий спектр підходів і методів. Кожен

учитель може обрати один із безлічі підходів – від гуманістичного та культурологічного до діалогічного та інтегративного, щоб забезпечити цілісний розвиток учня [29].

Естетична культура включає в себе когнітивний, діяльнісний, рефлексивний та емоційний компоненти, які в сукупності сприяють розвитку естетичного сприйняття, критичного мислення та творчих здібностей. Активне залучення учнів до естетичної діяльності, практичного мистецтва та аналізу культурних явищ сприяє глибшому розумінню естетичних цінностей та їхнього значення в житті.

Як видно з таблиці 1.2, структура естетичної культури суспільства – це складне цілісне утворення, компоненти якого знаходяться в системному взаємозв'язку. Більшість з них відображаються у структурі естетичної культури особистості.

Таблиця 1.2 – Структура естетичної культури особистості за Ю. Фоміном

Рівні функціонування загальної культури соціуму	Структурно-функціональні компоненти естетичної культури
1	2
Матеріальний: сукупність предметів людської діяльності	Матеріальні естетичні цінності: твори мистецтва, естетичні цінності утилітарно-практичного призначення
Процесуальний: процес і якість людської діяльності	Естетична діяльність: практична (дизайн), художньо-практична (обряди, свята), художньо-творча (створення витворів мистецтва), художньо-рецептивна (сприйняття творів мистецтва)

Духовний: естетична самосвідомість самовдосконалення особистості	художньо- свідомість, та	Естетичні почуття, смаки, потреби, ідеали, уявлення, погляди, знання, переконавання
--	--------------------------------	---

Основні підходи до визначення структурних компонентів естетичної культури наведено в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 – Структурні компоненти естетичної культури особистості

Прізвище дослідника	Визначення структурних компонентів естетичної культури
1	2
Іванов. О [18]	естетичне сприйняття, естетичний смак, естетична свідомість, естетичний ідеал
Левчук. В [29]	естетичне почуття, естетичне ставлення, художній досвід, естетичні цінності
Бичко. А [10]	естетичний досвід, естетичні оцінки, художня творчість, естетичний світогляд
Філонов. В [48]	естетична рефлексія, естетична діяльність, художнє сприйняття, естетична комунікація
Столяренко. О [45]	естетичний ідеал, естетична оцінка, естетичні відносини, естетичні категорії
Кисельов. О [22]	естетична оцінка, естетичні цінності, художнє мислення, естетична сприйнятливість
Кравченко. Л [27]	естетичний ідеал, естетична свідомість, естетична активність, естетичне виховання
Панченко. Т [36]	естетичне пізнання, естетичний смак, художня творчість, естетичне виховання

Для формування естетичної культури учнів старших класів під час заняття з розпису найкраще підходить структура О. Іванова.

Ця структура включає наступні компоненти:

– естетичне сприйняття: цей компонент сприяє розвитку вміння сприймати та усвідомлювати естетичні об'єкти. Учні навчаються розпізнавати красу, композицію та форми, що мають значення для створення художніх робіт;

– естетичний смак: розвиток естетичного смаку є твором для правильного вибору кольорів, техніки і композиції під час роботи з розписом на склі;

– естетична свідомість: це формування глибокого усвідомлення естетичних принципів, які лежать в основі творчості. Учні навчаються бачити мистецтво через призму естетичних ідеалів та етичних норм, що важливо для оцінки робіт;

– естетичний ідеал: це прагнення певного рівня в мистецтві та культурі, що мотивує учнів розвивати власний стиль і є орієнтиром для прагнення до досконалості [32].

Таким чином, естетична культура – це важливий аспект духовного життя суспільства, що об'єднує матеріальні та духовні естетичні цінності, впливає на розвиток особистості, її ставлення до світу і мистецтва, формує її естетичні потреби, смаки, ідеали та переконання. Досліджуючи вплив естетичної культури на учнів старших класів, стає очевидним, що естетичне виховання відіграє провідну роль у формуванні естетичної свідомості та поведінки учнів. Безперервний розвиток естетичної культури, який починається з молодшого віку і прогресує впродовж життя, підкреслює важливість структурованого педагогічного підходу у вищій школі. Естетична культура, за визначенням, охоплює не лише цілісне сприйняття й розуміння краси в мистецтві й реальності, а й підкреслює

значення творчого самовираження. З огляду на розмаїття освітніх практик і теоретичних підходів, важливо адаптувати освітній процес до потреб та інтересів учнів, щоб виховати творчу, критичну та культурно обізнану особистість.

1.3 Досвід вчителів технологій щодо формування естетичної культури в учнів старших класів

Значення естетичної культури в цілісному вихованні важко переоцінити, оскільки вона відіграє вирішальну роль у всебічному розвитку учнів. Цілісна освіта спрямована на виховання всіх аспектів буття учня, включаючи інтелектуальний, емоційний, соціальний та естетичний аспекти. Естетична культура, зокрема, збагачує життя учнів, виховуючи цінування краси та мистецтва, посилюючи їхній емоційний та чуттєвий досвід. Це значно сприяє розвитку їхнього емоційного інтелекту, креативності та навичок критичного мислення. Інтегруючи естетичне виховання в навчальну програму, педагоги можуть забезпечити більш збалансований і збагачувальний досвід навчання, який готує учнів до повноцінного життя, як особистого, так і професійного. Цей підхід узгоджується з перспективою, що освіта має розвивати не лише когнітивні здібності, але й емоційні та творчі здібності.

Технологічні предмети пропонують унікальний шлях для розвитку естетичної чутливості учнів, особливо в старших класах. Завдяки практичним проектам, дизайнерським завданням і дослідженню технологічних інновацій учні можуть брати участь у творчому вирішенні проблем і дизайні продуктів, які підкреслюють естетику поряд із функціональністю. Ця участь у творчому процесі допомагає виховати цінування візуальної та функціональної гармонії в продуктах і середовищі, що є важливим компонентом естетичної культури. Заохочуючи здобувачів освіти розглядати естетичні аспекти своєї роботи, технологічна освіта сприяє цілісному розумінню дизайну, який поєднує практичну користь і красу. Такий підхід не тільки підвищує естетичну чутливість учнів, але й

готує їх до кар'єри в галузях, де дизайн і функціональність переплітаються, наприклад, інженерія, архітектура та дизайн продукту [40, с. 287].

Вчителі технологій відіграють ключову роль у інтеграції естетичних цінностей у навчальний план, впливаючи тим самим на формування естетичної культури старшокласників. Включаючи елементи дизайну, мистецтва та естетики в технологічні та інженерні проекти, вчителі можуть стимулювати творчі здібності учнів та естетичне оцінювання.

У статті вчительки технологій із Києва О. Мельник «Інтеграція мистецтва в технологічну освіту» [33] описується методика використання проєктних завдань з дизайну інтер'єру та одягу. Авторка пропонує інтегрувати в уроки технологій вивчення стилістики художніх напрямів, таких як модерн, бароко та мінімалізм. Вчителі залучають учнів до створення власних проєктів, де кожен етап передбачає врахування естетичних принципів, наприклад, баланс кольорів, форм і функціональність об'єкта. Цю думку підтримує інший вчитель технологій з Вінниці А. Лазаренко у своїй роботі «Використання 3D-моделювання на уроках технологій як засобу формування естетичного сприйняття» [28] розкриває використання сучасних цифрових інструментів для розвитку естетичного мислення в учнів. Учитель ділиться прикладами, як студенти розробляють естетично привабливі 3D-моделі, використовуючи такі програми, як Tinkercad і AutoCAD. Окремо автор акцентує увагу на впливі кольору, текстури та форми на загальне сприйняття об'єктів, що моделюються.

Дослідник Н. Дмитренко у своїй науковій статті «Екологічний дизайн як засіб формування естетичної культури» [16] описує досвід проведення проєктів з екодизайну на власному досвіді роботи вчителькою технологій у гімназії №3 м. Полтава. Учні створюють естетично привабливі предмети декору, використовуючи вторинні матеріали, зокрема пластик і тканину. Публікація детально описує, як учителька використовує

обговорення тем екологічної свідомості та естетики одночасно, аби допомогти учням зрозуміти зв'язок між красою і функціональністю в повсякденних речах.

Також відомі і інші розробки вчителів технологій. Так О. Грінченко вчителька технологій у школі №111 м. Києва, у своїй статті «Формування естетичної культури на уроках технології через декоративно-прикладне мистецтво» розповідає про вплив народних і сучасних технік декоративно-прикладного мистецтва на розвиток естетичної культури учнів. Вона вважає, що вивчення традиційних ремесел, таких як вишивка, різьблення по дереву, або ліпка з глини, формує у школярів естетичне чуття і вміння створювати гармонійні об'єкти. У науковій праці О. Грінченко акцентує увагу на важливості естетики в практичній діяльності. Вона пропонує учням створювати предмети інтер'єру за народними мотивами, підкреслюючи важливість гармонії кольорів, симетрії та пропорцій.

Вчитель технологій із Харкова І. Дяченко, у статті «Функціональна музика як інструмент естетичного виховання на уроках технології» пояснює, як можна використовувати музичний супровід для розвитку естетичної чутливості учнів під час технічної діяльності. Він вважає, що правильний підбір музики сприяє концентрації, покращує творче мислення і допомагає учням зосередитися на деталях під час роботи над проектами. Для цього вчитель використовує класичну музику композиторів, таких як Вівальді та Моцарт, а також сучасні джазові композиції.

Однією з особливих проблем, з якими стикаються вчителі технологій при вихованні естетичної культури серед учнів старших класів, є недостатня кількість спеціалізованих ресурсів і матеріалів, орієнтованих на естетичні аспекти технологічних дисциплін. Це включає недостатню увагу до поєднання естетики та технологій в освітньому процесі, а також поєднання навчальних посібників і практичних матеріалів, які б стимулювали розвиток естетичного смаку учнів через технологію. [23, с. 23]

Формування естетичної культури дитини передбачає розвиток її емоційно-чуттєвої сфери, психофізичної свободи, творчої активності. Однак більшість освітніх ресурсів і матеріалів розроблено з сильним акцентом на функціональних і технічних аспектах технології, залишаючи мало місця для дослідження її естетичних вимірів. Ця прогалина в ресурсах ускладнює вчителям інтеграцію естетичної освіти у свої уроки, тим самим перешкоджаючи розвитку в учнів естетичного сприйняття та розуміння технологій. Ситуація вимагає реформування навчальної програми та розробки нових матеріалів, які не лише охоплюють технічні навички, але й включають естетичні аспекти технології [5, с. 37].

Інтеграція естетичного виховання в навчальну програму, яка переважно зосереджена на технічних навичках, становить серйозну проблему для вчителів технологій. Існуючій навчальній програмі часто не вистачає гнучкості та місця, необхідного для включення уроків з естетичних аспектів технології, оскільки вона зосереджена на розвитку практичних навичок і технічних знань. Цей дисбаланс ускладнює вчителям розподіл часу та ресурсів на заходи, які сприяють вихованню естетичної оцінки серед учнів. Крім того, наголошення на технічній підготовці може затьмарити важливість естетичної культури, призвести до її нехтування у навчальному процесі. Щоб подолати цю проблему, існує нагальна потреба в реформуванні навчальних програм, яка не тільки визнає важливість технічних навичок, але й визнає цінність естетичного виховання у формуванні всебічно розвиненої особистості [24, с. 100].

Висвітлення естетики технологічних досягнень має ключове значення для заохочення творчості та інновацій серед здобувачів освіти. Цей метод впливає з визнання того, що творчість у художньо-виробничій освіті має вирішальне значення для естетичного розвитку учнів. Демонструючи красу та елегантність сучасних технологічних рішень, викладачі можуть надихнути учнів дивитися на технології не лише як на

інструменти для вирішення проблем, а як на форму мистецтва, яка відображає людську творчість та винахідливість. Ось кілька переваг підкреслення технологічної естетики:

- виховання вдячності за процес проектування, що стоїть за технологічними інноваціями;
- мотивація школярів до інновацій шляхом розуміння впливу естетики на зручність використання та досвід користувача;
- збагачення навчального середовища прикладами передових технологій, які поєднують функціональність із візуальною привабливістю.

Зосередження уваги на естетичних вимірах технологій заохочує учнів розглянути, як вони можуть зробити внесок у майбутнє дизайну та інновацій значущим і візуально привабливим способом [43, с. 195].

Проектна діяльність у навчальному процесі відкриває широкі можливості для інтеграції естетичних принципів, особливо на етапах, коли учні досліджують, планують та створюють вироби [38, с. 172]. Структура проєкту складається з кількох етапів:

1 Організаційно – підготовчий етап: його мета визначити завдання проєкту, ознайомити учнів з естетичними аспектами та сформулювати базові уявлення про проєкт.

Основні завдання цього етапу:

- формування мети проєкту та вибір тематики, що дозволяє інтегрувати естетичні компоненти;
- розробка концепції, початкові ескізи, опис ідеї, обговорення методів та матеріалів для виконання.

На цьому етапі учні активно знайомляться з поняттям краси в технічному контексті. Використання інтерактивних методів стимулює здатність учнів помічати та оцінювати естетичні елементи.

2 Конструкторський етап: мета даного етапу розробити функціональну та привабливу концепцію виробу.

Основні завдання цього етапу:

- розробка ескізів та схем із врахуванням естетичних принципів (колір, форма, симетрія).
- розгляд можливих способів декорування та композиційних рішень.

Даний етап дозволяє учням практично застосовувати знання з естетики. Увага до деталей та гармонії кольорів. Учні розуміють, як естетика впливає на загальне сприйняття виробу.

3 Технологічний етап: реалізація створеного дизайну у вигляді готового виробу.

Основні завдання:

- виконання основних технологічних операцій з виготовлення виробу;
- застосування обраних матеріалів та інструментів відповідно до розробленої концепції;
- контроль якості та внесення корективів для досягнення естетичного вигляду майбутнього виробу;
- використання декоративних елементів виробу.

Хоч естетична культура менше акцентується на цьому етапі, учні все одно працюють на деталями, щоб кінцевий продукт відповідав естетичним вимогам.

4 Завершальний етап: представляє собою результати та оцінку готового виробу:

- оформлення виробу для презентації;
- проведення обговорення з аналізом сильних і слабких сторін виробу;
- збір зворотного зв'язку та підготовки рекомендацій для майбутніх проектів.

Учнівські проєкти, які ефективно поєднують технічні навички та естетичну цінність, стали свідченням успішної інтеграції технології та мистецької освіти. Ці проєкти варіюються від інсталяцій цифрового мистецтва до інноваційного дизайну продуктів, кожен з яких демонструє бездоганне поєднання функціональності та візуальної привабливості. Наприклад, здобувачі працюють над розробкою «розумних» аксесуарів, таких як інтерактивні браслети, які об'єднують передові технології сенсорного відстеження з естетично привабливими елементами, що є сучасними. Ще один відомий проєкт передбачає розробку екологічно чистих архітектурних моделей, які включають стійкі матеріали без шкоди для естетичної краси.

Ці зусилля підкреслюють здатність учнів творчо застосовувати свої технічні знання, зберігаючи сильне почуття естетичної культури. Потенціал технологічної освіти, щоб стати лідером у міждисциплінарному навчанні, величезний і все більше визнається в освітніх колах. Інтегруючи технологію з іншими предметами, зокрема з мистецтвом, викладачі можуть запропонувати більш цілісний досвід навчання, який не тільки озброює школярів практичними навичками, необхідними в епоху цифрових технологій, але й виховує цінування краси та творчості. Педагогічний потенціал образотворчого мистецтва в поєднанні з технологіями дозволяє значно активізувати формування естетичної культури в учнів [25, с. 26].

Такий міждисциплінарний підхід спонукає учнів бачити зв'язки між різними галузями знань і розуміти важливість естетики в техніці. Оскільки технології все більше впроваджуються в наше повсякденне життя, здатність оцінювати та створювати красиві, зручні дизайни стає такою ж важливою, як і сама технічна майстерність.

Нові технології відіграють ключову роль у розширенні меж естетичної освіти, надаючи нові інструменти та платформи для творчого вираження та дизайну. Наприклад, віртуальна реальність (VR) і доповнена

реальність (AR) пропонують захоплюючий досвід, який може втілити в життя художні та дизайнерські концепції, роблячи їх більш доступними та привабливими для школярів. Ці технології не тільки привертають увагу учнів, але й дозволяють їм експериментувати з дизайном та естетикою способами, які раніше були неможливо уявити. Більше того, використання цифрових інструментів виготовлення, таких як 3D-принтери, на уроках технології дозволяє школярам безпосередньо переводити свої цифрові проекти у фізичні об'єкти, тим самим долаючи розрив між віртуальним і реальним світом. Можливості для вчителів технології займатися мистецтвом як формою професійного розвитку різноманітні та дуже корисні. Ці можливості можуть включати воркшопи, семінари та спільні проекти, які зосереджуються на перетині мистецтва та технологій. Беручи участь у таких ініціативах, вчителі можуть покращити своє розуміння та оцінку мистецтва, що, у свою чергу, збагачує їхню педагогічну практику. Залучення до мистецтва дає змогу вчителям технологій розробляти інноваційні стратегії навчання, які включають естетичні принципи, таким чином сприяючи більш цілісному освітньому досвіду. Така участь не тільки сприяє особистому та професійному зростанню вчителів, але й підтримує виховання всебічної естетичної культури серед учнів [15, с. 26].

Стратегії для шкіл, спрямовані на підтримку вчителів у поєднанні естетичної культури з технологічною освітою, мають вирішальне значення для успішної інтеграції цих, здавалося б, різнорідних сфер. Школи можуть сприяти створенню середовища, яке заохочує творчість та інновації, надаючи вчителям ресурси та платформи для вивчення та впровадження естетичних елементів у технологічну освіту. Ця підтримка може включати програми професійного розвитку, спеціально розроблені для підвищення естетичної чутливості та технічних навичок учителів. Крім того, створення просторів для співпраці, де викладачі технологій і мистецтва можуть спільно розробляти міждисциплінарні проекти, може значно сприяти

поєднанню естетичної культури з технологічною освітою. Завдяки такій стратегічній підтримці школи відіграють ключову роль у забезпеченні того, щоб технологічна освіта збагачувалася естетичними цінностями, таким чином готуючи учнів орієнтуватися та робити внесок у складний, візуально багатий світ.

Естетична культура є важливим компонентом цілісного виховання учнів, сприяючи їхньому всебічному розвитку, включаючи інтелектуальний, емоційний, соціальний та естетичний аспекти. Вона формує цінування краси та мистецтва, підвищує емоційний інтелект, креативність і критичне мислення. Інтеграція естетичного виховання в навчальний процес забезпечує більш збалансований досвід навчання, готуючи учнів до повноцінного життя.

Технологічні предмети, зокрема в старших класах, створюють можливості для розвитку естетичної чутливості через практичні проекти та дизайнерські завдання, що поєднують естетику і функціональність. Учителі технологій відіграють ключову роль у формуванні естетичної культури, впроваджуючи елементи дизайну та мистецтва в проекти.

Різні педагогічні підходи, наприклад, використання 3D-моделювання, екологічного дизайну та декоративно-прикладного мистецтва, демонструють, як можна інтегрувати естетичні аспекти у технологічну освіту. Однак, учителі стикаються з проблемами, зокрема браком ресурсів для естетичного виховання, що ускладнює їхню роботу.

Необхідність реформування навчальних програм полягає в інтеграції естетичного виховання з технічними навичками. Підкреслення естетики в технологіях не лише стимулює творчість, а й заохочує учнів до інновацій. Успішні проекти демонструють, як технічні навички можуть поєднуватися з естетичними цінностями.

З новими технологіями, такими як VR і AR, відкриваються нові можливості для творчого вираження, що підвищує естетичну освіту.

Професійний розвиток вчителів також відіграє важливу роль у інтеграції естетичних принципів у навчальний процес. Стратегії підтримки вчителів, спрямовані на поєднання естетичної культури з технологічною освітою, є критично важливими для успіху цієї інтеграції, допомагаючи учням орієнтуватися у візуально багатому світі.

Таким чином, естетична культура є важливою складовою цілісного розвитку учнів, що підвищує їхні інтелектуальні, емоційні, соціальні та творчі здібності. Уроки технологій надають унікальні можливості для розвитку естетичної чутливості завдяки практичним проєктам, що поєднують естетичні та функціональні елементи. Учителі технологій активно впроваджують різні підходи, що сприяють розвитку естетичних цінностей у навчанні. Наприклад, О. Мельник інтегрує вивчення художніх напрямів у проєкти з дизайну, а А. Лазаренко використовує 3D-моделювання для розвитку естетичного мислення. Н. Дмитренко акцентує на екодизайні, створюючи естетичні вироби з вторинних матеріалів, а О. Грінченко розвиває естетичну чутливість через декоративно-прикладне мистецтво.

Проте вчителі стикаються з труднощами, такими як брак матеріалів, що акцентують естетичні аспекти, і недостатня гнучкість навчальних програм, які переважно зосереджені на технічних навичках. Для вирішення цих проблем потрібне реформування навчальних програм, що дозволить інтегрувати естетичне виховання разом із технічними навичками. Естетична освіта є важливим елементом підготовки учнів до життя в сучасному світі, збагачуючи їхнє розуміння технологій не лише як інструментів, але і як форми мистецтва [46, с. 206].

Навчальні програми з технологій поділяються на два рівні:

– академічний– рівень орієнтований на загальний розвиток учнів, базується на формуванні універсальних компетентностей без вузької професійної спеціалізації.

– профільний рівень: передбачає поглиблене вивчення технологій, спрямоване на підготовку до професійної діяльності [17].

Проаналізувавши структуру програм, можна виділити наступні елементи, що мають потенціал для формування естетичної культури.

Розглянемо на прикладі модуля «Технології обробки матеріалів» академічного рівня, які елементи можна виділити:

- 1 Розвиток уявлення про естетичну якість виробів (форма, текстура, колір).
- 2 Навчання базових технік декорування.
- 3 Вивчення традиційних технік народної творчості.
- 4 Створення власних художніх виробів, що розривають творчу уяву.
- 5 Планування та виготовлення предметів із естетичною складовою.
- 6 Формування розуміння гармонії у дизайні.

А ось розглянувши програми профільного рівня, можна виділити такі елементи:

- 1 Вивчення основ композиції, колористики, стилю.
- 2 Виконання творчих проєктів, орієнтованих на створення авторських виробів.
- 3 Застосування цифрових інструментів для створення дизайнерських проєктів.
- 4 Розробка одягу, аксесуарів, інтер'єрних елементів з акцентом на естетичну якість.
- 5 Освоєння технік декоративного мистецтва (витинанка, розпис по склу).

Ознайомившись з даними навчальними програмами можна оцінити переваги та недоліки кожної із них.

Переваги:

- тим, що сприяють творчому розвитку;

- орієнтація на створення естетично виразних об'єктів;
- застосування сучасних технологій у творчості.

Недоліки:

- обмежений включення обсяг часу, виділений на теми естетичного спрямування;
- відсутність акценту на розуміння естетики як частини загальної культури;
- недостатньо міждисциплінарного підходу (інтеграції з історією, культурологією).

Необхідність розширення програм естетичного спрямування однією з художніх технологій може бути зміст програми гуртка «Розпис на склі». Розпис на склі є однією з традиційних декоративно-ужиткових технік, яка сприяє розвитку естетичного смаку та творчого мислення, поєднує традиційне мистецтво з сучасними технологіями. Підвищує обізнаність про національну культурну спадщину, включаючи її перетворення в сучасному дизайні. [4]

Включення такої технології в навчальну програму забезпечує формування естетичної культури учнів через розуміння гармонії кольору, форми, текстури матеріалів. Створення можливостей для творчої самореалізації, поглиблення знань про історичні та культурні корені мистецьких технік. Розпис на склі об'єднує низку важливих освітніх аспектів: історико-культурний, вивчення походження техніки та її розвитку, вивчення основ композиції та кольорознавства та практичне освоєння технік роботи зі склом, пензликами та контурними матеріалами.

У сучасних програмах з технологій, як правило, переважають загальні технічні теми, які часто не звертаються достатню увагу на естетичну складову творчої діяльності. Однак розвиток естетичної культури є невід'ємною частиною формування гармонійної особистості, особливо у старшокласників. Важливою складовою цього процесу є

інтеграція декоративно-ужиткового мистецтва в навчальні програми. Сучасний попит на декоративно-прикладне мистецтво, що компенсує функціональність з естетичними закладами, вимагає від учителів технологій більшого гнучкого підходу до навчання, орієнтуючи учнів не лише на технічні навички, а й на розуміння глибини художньої складової. Техніка розпису на склі є однією з таких традиційних форм декоративно-ужиткового мистецтва, яка за своєю природою пояснює естетику з практичністю. Вивчення цього мистецтва дозволяє старшокласникам зануритися у світ кольору, композиції, форми та символіки, що притаманні багатьом традиційним і сучасним напрямкам декоративного мистецтва [34, с. 55].

Для старшокласників, які вже мають певні технічні навички, розпис на склі може стати можливістю розвитку індивідуального стилю, що включає вибір кольорів, орнаментів, сюжетів, адаптуючи їх до сучасних вимог. Інтеграція цих тем у навчальні програми дозволяє не тільки ознайомитися з учнями з технікою розпису, але й допоможе їм сформувати естетичний смак через дослідження культурних традицій і символічного значення візуальних образів. Крім того, цей процес дозволяє учням усвідомити важливість естетичних принципів у своїй творчості, розвиваючи критичне мислення та глибоке розуміння ролі мистецтва в суспільстві. Завдяки такому підходу учні можуть краще оцінювати мистецтво не лише як зовнішній прояв, але й як важливу частину культурної спадщини, що передається через покоління. Залучення старшокласників до створення оригінальних творів за допомогою техніки розпису на склі відкривається перед ними широкий простір для самовираження. Під час роботи з цією технікою вчать не тільки працювати з матеріалом, а й трансформувати свої ідеї в естетичні образи, що мають значення в контексті як традиційного, так і сучасного декоративного мистецтва. Важливим аспектом є те, що ця техніка дозволяє

поєднувати традиційні мотиви з сучасними інтерпретаціями, що дає можливість створювати унікальні твори, які відображають як спадщину, так і новітні мистецькі техніки.

Розпис на склі для старшокласників стає не лише технікою опанування мистецтва, а й способом розвивати індивідуальний стиль, формувати естетичний смак і усвідомлювати культурну спадщину. Цей процес дозволяє інтегрувати традиційні мотиви з сучасними інтерпретаціями, сприяючи розвитку творчого мислення, критичного аналізу та здатності створювати унікальні твори, які поєднують культурні традиції з сучасним декоративним мистецтвом.

2 ГУРТОК З РОЗПИСУ НА СКЛЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ

2.1 Обґрунтування змісту гуртка «Розпис на склі»

Актуальність теми формування естетичної культури старшокласників обумовлена сучасними викликами, що постають перед системою освіти, зокрема забезпеченням гармонійного розвитку особистості. У цьому контексті художньо – естетичне виховання набуває ключового значення, оскільки воно сприяє розвитку творчих здібностей, емоційної чутливості та естетичних потреб учнів. Одним із дієвих засобів такої роботи є гурток із розпису на склі, який по традиційній техніці народного мистецтва.

Естетична культура особистості є інтегральною якістю, що показує рівень розвитку здатності сприймати, розуміти та створювати естетичні цінності. Це ми можемо розглянути в таблиці 2.1. О. Сухомлинський вважав, що залучення до мистецтва є важливим засобом морального та духовного розвитку учнів. Він підкреслював, що естетичне виховання сприяє формуванню високих ідеалів та культури почуттів у дітей. Сухомлинський вбачав у мистецтві потужний інструмент для виховання моральної чистоти, духовного багатства та фізичної досконалості [14, с. 130].

У цьому контексті художньо-естетичне виховання набуває ключового значення адже воно сприяє розвитку творчих здібностей, емоційної чутливості та естетичних потреб учнів. Одним із дієвих засобів такої роботи є гурток із розпису на склі, який поєднує традиційні техніки народного мистецтва з можливістю сучасного самовираження.

Великий тлумачний словник сучасної української мови поняття «гурток» розглядає як «організацію осіб, об'єднаних для спільної діяльності, спільних занять» [11]. У Законі України «Про позашкільну освіту» гурток тлумачиться як «об'єднання учнів одного або різного віку, зацікавлених у додатковому отриманні знань» [39, с. 229]. Науковець Г. Пустовіт визначає поняття «гурток» як «основну традиційну форму реалізації змісту навчально-виховної роботи з дітьми та молоддю в позашкільних навчальних закладах різного спрямування» [40, с. 10].

Гурток – основна традиційна форма реалізації змісту позашкільної освіти і виховання учнів як у процесі вивчення окремого навчального предмета чи їх сукупності, та і різноманітних інтегрованих курсів у межах навчальних програм, затверджених МОН України, чи адаптованих навчальних програм. Для теми кваліфікаційної роботи було обрано саме гурток через його особливі переваги, які сприяють загальному розвитку особистості та створюють сприятливі умови для творчого самовираження.

Види гуртків за змістовим спрямуванням:

- науково-технічні: роботехніка, програмування, авіамоделювання,
- еколого-натуралістичні: дослідження природи, екологічні проекти,
- художньо-естетичні: живопис, музика, географія, театральне мистецтво,
- фізкультурно-спортивні: футбол, танці, бойові мистецтва,
- туристично-краєзнавчі: походи, екскурсії, дослідження місцевих традицій,
- літературно-мистецькі: письменницькі, журналістські.

Основними складовими програмами є чітко визначені мета та завдання, зміст навчання, організаційні форми, а також очікувані результати. Кожен із цих елементів забезпечує структурованість діяльності

гуртка, враховуючи вікові особливості та індивідуальні можливості учасників. Також забезпечує ефективність реалізації поставлених завдань.

1 Мета та завдання програми гуртка

Мета формується у загальному вигляді, відповідає ключовій ідеї гуртка. Наприклад: «Опанування вихованцями технікою розпису на склі, формування умінь і навичок проєктування виробів оздоблених технікою розпису на склі, розвиток естетичної культури, творчих здібностей».

– Завдання розбивають на конкретні досяжні точки. Наприклад: ознайомити учасників з основами техніки розпису на склі; формувати навички роботи з інструментами і матеріалами для розпису на склі; розвивати в учнів практичні навички виконання виробу самостійно, на основі малюнку або власної фантазії.

2 Зміст навчання та виховання

Тематичний план заняття визначається перелік тем, які потрібно опанувати, із чітким поділом за етапами. Теми адаптуються до вікових особливостей та рівня підготовки учнів.

Приклад:

Тема 1: Історія виникнення розпису на склі. Інструменти та матеріали для розпису;

Тема 2: Колір і композиція у розписі на склі;

Тема 3: Робота з контурами. Створення ескізу.

3 Організаційні форми та методи роботи

Форми роботи поділяють на: індивідуальну роботу де кожен учень виконує власний проєкт; групову учні створюють колективний проєкт; колективна робота де відбувається загальна дискусія чи обговорення власних творчих ідей. Методи які використовуються на заняттях : лекції, пояснення, практичні заняття, ігри, змагання.

4 Очікувані результати

Це опис того, що мають засвоїти учні. Наприклад: основні історичні аспекти та розвиток розпису на склі; правила техніки безпеки під час розпису на склі. Підвищити свій рівень естетичного смаку та важливості до деталей, та створення щонайменше один завершений виріб усе це можна розглянути в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1– Аспекти та чинники естетичної

Аспекти естетичного виховання	Реалізація через гурток з розпису на склі	Чинники, що сприяють естетичному вихованню	Приклад реалізації у гуртку
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
Когнітивний аспект	Формування знань про техніку розпису, історію та традиції народного мистецтва.	Освітній процес, вивчення мистецтва, історії культури.	Проведення лекцій і практичних занять, де розповідається про техніку розпису на склі та її місце в українській культурі.
Емоційно-чуттєвий аспект	Розвиток емоційної чутливості, здатності сприймати та відчувати красу через творчість.	Творча діяльність, створення власних мистецьких робіт.	Створення індивідуальних композицій, які виражають особисті переживання учня.
Творчий аспект	Стимулювання творчої активності учнів, розвиток креативності та самовираження через створення художніх робіт.	Можливість вільного вибору тематики, експериментів із технікою і кольорами.	Організація конкурсів на кращу роботу чи створення колективних творчих проєктів.
Комунікативний аспект	Формування навичок взаємодії, обміну ідеями, роботи у	Колективні проєкти, взаємодія з	Спільне створення великоформатної роботи, наприклад,

	команді через колективну творчість.	викладачем і однолітками.	розписаного вітражу для шкільної виставки.
Естетичний аспект	Розвиток естетичного смаку, здатності розпізнавати гармонію кольору, форми, композиції.	Візуальне навчання, аналіз зразків мистецтва.	Ознайомлення з роботами українських майстрів і створення власних унікальних варіацій.

Кінець таблиці 2.1

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
Естетичний аспект	Розвиток естетичного смаку, здатності розпізнавати гармонію кольору, форми, композиції.	Візуальне навчання, аналіз зразків мистецтва.	Ознайомлення з роботами українських майстрів і створення власних унікальних варіацій.
Ціннісний аспект	Усвідомлення значущості культурної спадщини, формування поваги до традицій та прагнення зберегти їх.	Вивчення культурної спадщини, участь у збереженні традиційних технік.	Створення робіт на основі традиційних українських орнаментів із сучасною інтерпретацією.
Психологічний аспект	Зняття стресу, розвиток концентрації, мотивація до самовдосконалення через мистецьку діяльність.	Позитивна атмосфера, підтримка та заохочення в процесі творчості.	Розробка індивідуальних завдань відповідно до рівня підготовки та інтересів учнів.
Соціальний аспект	Сприяння соціалізації, виховання поваги до колективної роботи, стимулювання участі в громадському житті через художню діяльність.	Взаємодія у творчому середовищі, популяризація своїх робіт у шкільних і позашкільних заходах.	Організація виставок учнівських робіт у школі, участь у конкурсах або майстер-класах для інших школярів.

Метою гуртка є опанування вихованцями технікою розпису на склі, формування умінь і навичок проєктування виробів оздоблених технікою розпису на склі, розвиток естетичної культури, творчих здібностей.

Завданням гуртка є:

- ознайомити учасників з основами техніки розпису на склі;
- ознайомити з основами композиції, кольорознавства та підбору малюнків для розпису;
- формувати навички роботи з інструментами і матеріалами для розпису на склі;
- розвивати творчі можливості, фантазію та креативність вихованців;
- залучати учнів до культурної спадщини українського народу, спонукати їх до збереження та розвитку народних традицій в декоративно-прикладному мистецтві, виховувати любов та шанобливість до народної творчості;
- виховувати прагнення до досконалості;
- залучати учнів до виставкової діяльності;
- розвивати в учнів практичні навички виконання виробу самостійно, на основі малюнку або власної фантазії.

Для того щоб ефективно організувати заняття з розпису скла, важливо враховувати деякі основні аспекти.

Основи техніки розпису скла: почніть з ознайомлення учнів з основами техніки і навчіть їх правильно використовувати інші види фарб і малярські інструменти. Практичні заняття повинні включати малювання на простих поверхнях, щоб студенти могли засвоїти основні принципи.

Основи композиції та кольору: Навчіть учнів основ композиції (симетрія, баланс і гармонія) і кольору. Це дасть змогу учням обирати відповідні кольори та візерунки для своїх робіт, а також розвивати естетичне почуття та почуття пропорцій. Вводяться інструменти для нанесення фарб на скло (пензлі, мазки, скребки тощо) і такі техніки, як спеціальні фарби для скла, контурний розпис, золота і срібна фарба, декупаж і дрібна деталізація.

Розвивати творчі здібності: дає змогу учням давати волю уяві та створювати унікальні картини й композиції, що відображають їхні інтереси та вподобання. Важливо, щоб уроки давали змогу учням висловити свою індивідуальність через мистецтво. Збереження народних традицій: упровадження народних ремесел у навчальний процес і знайомство дітей із традиціями українського розпису по склу виховує повагу до культурної спадщини та національних ремесел.

Таким чином, учні розвивають здатність самостійно формулювати творчі ідеї та приймати рішення в процесі створення своїх робіт. Вони вчаться не лише застосовувати отримані технічні навички, але й виражати власне бачення, що дозволяє їм створювати унікальні твори мистецтва. Такий підхід сприяє розвитку індивідуального стилю та оригінальності, оскільки кожен учень має можливість адаптувати традиційні техніки та ідеї під власні інтереси і уявлення. Важливою частиною цього процесу є також уміння знаходити і реалізувати власні рішення у виборі тем, композиції, кольору та форми, що є невід'ємною частиною мистецької творчості. Тому вивчення техніки розпису на склі дає можливість не тільки набутти практичних умінь, але й стимулює розвиток творчого мислення, що є важливим елементом формування естетичної культури учнів.

Тематика занять гуртка спрямована на формування у вихованців глибшого розуміння культурних традицій України. Адже через розпис на склі вихованці мають можливість ознайомитися з національними мотивами, символікою та образами, які часто відображають багатий світ української міфології, народних звичаїв та обрядів. Творчий процес спрямований на поєднання сучасного підходу із традиційними художніми формами, що робить цей вид діяльності цікавим і актуальним для будь-якого віку.

Навчально тематичний план відображає розділи, теми та визначає співвідношення навчального часу, який відводиться на засвоєння

теоретичного матеріалу та його практичне опрацювання. Теми й розподіл годин за темами вказано орієнтовно як на прикладі таблиці 2.2. Керівник гуртка може вносити зміни, доповнення, у разі необхідності переставляти порядок тем і доповнювати їх в залежності від власного досвіду, побажань вихованців та наявного матеріально-технічного забезпечення.

Таблиця 2.2 – Навчально-тематичний план гуртка

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	всього
1	2	3	4	5
1	Вступ	1	-	1
2	Історія виникнення розпису на склі. Інструменти та матеріали для розпису	1	1	2
3	Колір і композиція у розписі на склі	1	2	3
4	Техніка нанесення фарби на скло	1	2	3
5	Робота з контурами. Створення ескізу		2	2
6	Прості орнаменти (геометричні візерунки)	1	2	3
7	Флористичні мотиви в розписі		3	3
8	Анімалістичні зображення		2	2
9	Народні мотиви в розписі на склі	1	2	3
10	Стилізація під традиційні орнаменти		3	3
11	Вітражний розпис (основи)	1	2	3
12	Індивідуальний проект		3	3
13	Захист проекту, підсумкова виставка		1	1
14	Резерв часу		2	2

15	Підсумкове заняття	1		1
	Всього	8	27	35

Основний зміст роботи гуртка обґрунтовується на таких принципах, як: науковість; синтез інтелектуальної і практичної діяльності; послідовність і поступовість викладення матеріалу; поєднання навчання, виховання та розвитку творчих здібностей вихованців; добровільності та толерантності; права на помилку та успіх; педагогічно доцільного індивідуального підходу керівника гуртка до оцінювання та стимулювання учнів; мінімального контролю та максимальної взаємодопомоги.

Зміст навчальної програми гуртка «Розпис на склі» розроблений із метою збереження і популяризації унікальної техніки, а також для розвитку творчих здібностей його вихованців. Гуртківці матимуть можливість ознайомитися з основами художнього розпису на склі, навчитися працювати з фарбами та іншими матеріалами, а також реалізувати свої художні ідеї. Цей процес не лише сформує нові навички, удосконалить набуті, але й допоможе розвитку дрібної моторики, концентрації уваги, позитивності та естетичного смаку.

Прогнозований результат представляє обов'язкові результати навчальної діяльності учнів за умови реалізації програми. Він подається одразу за змістом програми. Однак, в деяких навчальних програмах, прогнозований результат подається в пояснювальній записці, а в діючих навчальних програмах дисциплін паралельно до змісту програми подаються Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів.

Список рекомендованої літератури містить джерела, необхідні педагогам та учням для використання в навчально-виховному процесі. У навчально-виховному процесі учнів починають домінувати самостійна робота, пошуковий і дослідницький підходи до засвоєння базових дисциплін. Саме базовий перелік інформаційних джерел дозволить учням

та вихованцям задовольнити цікавість з обраного напрямку на початковому етапі.

Гурток із розпису на склі є винятковим інструментом для формування естетичної культури учнів старших класів, забезпечуючи гармонійний розвиток їхньої особистості. Через володіння цією технікою учні не тільки розвивають свою креативність, але й формують глибоке розуміння культурної спадщини, що сприяє усвідомленню значущості традицій у сучасному мистецтві. Поняття у гуртку стимулюють творче мислення, сприяють розвитку художнього смаку та вміння критично оцінювати власний й чужий творчість. Участь у розписі на склі також розвиває в учнів здатність поєднувати традиційні художні мотиви з сучасними ідеями, що відкриває широкі можливості для самовираження та створення інноваційних мистецьких творів.

2.2 Методичні рекомендації для формування естетичної культури учнів старших класів під час гурткових занять з розпису на склі

Естетичне виховання є важливою складовою гармонійного розвитку особистості, сприяючи формуванню естетичних смаків, творчих здібностей та культурної ідентичності учнів. Одним із ефективних засобів естетичного виховання є заняття з розпису на склі, які дозволяють учням не лише опанувати техніку художнього розпису, але й розвинути власне бачення краси та гармонії. Гурткові заняття з розпису на склі сприяють розвитку дрібної моторики, уваги до деталей, а також формують навички роботи з різними матеріалами та інструментами. Вони також надають можливість учням виразити свої емоції та думки через творчість, що є важливим аспектом особистісного розвитку.

Перед початком роботи за допомогою анкетування доцільно визначити рівень художніх навичок учнів та їх інтереси. Це допоможе при розробці програм, які будуть доступні та цікаві. Важливим також є правильний розподіл часу, щоб поєднувати в теоретичну та практичну частини. При розробці тем для гурткової роботи було включено історичні аспекти розпису скла, основи композиції, кольорознавства і т.д.

При роботі з практичною частиною доцільно використовувати комплект інструкційних карток (див. додаток Б). Завдяки цим карткам учні можуть працювати самостійно, оскільки мають перед собою чіткий план роботи. Це сприяє самоконтролю і відповідальності за процес роботи. Картки стимулюють до важливості та акуратності, після кожного етапу вимагається дотриманням певних вимог. Важливо підкреслити історичний аспект розвитку розпису на склі за допомогою бесід. Бесіди допоможуть глибше вникнути в історію мистецтва, традицій та технік. Підсилити результат бесіди можна зразками робіт сучасних митців (див. додаток В). З теми кольорознавства ознайомити учнів з поняттями гармонії кольорів, насиченості. Варто вивчити психологічний вплив кольорів. Композиційні принципи ґрунтуються на вмінні створювати збалансовані композиції, дотримуючись правил симетрії, пропорцій, асиметрії. Бажано запропонувати вихованцям виконувати тематичні роботи до прикладу народні мотиви чи анімалістичні зображення. Для формування естетичного смаку та культури обговорюйте з учнями їх роботи, аналізуючи всі елементи та можливості для вдосконалення [48].

Вивчення робіт майстрів, які використовували композицію, колірну гармонію та різноманітні техніки, відіграє важливу роль у формуванні естетичної культури. Воно дає змогу поглибити знання про мистецтво, розвинути критичне мислення та сприйнятливність до різних аспектів художньої діяльності. Ось кілька цікавих фактів і прикладів, які можуть стати в пригоді вам у роботі:

1 Композиція та колірна гармонія :

Композиція - це спосіб розташування елементів у творі мистецтва. Вона включає в себе баланс, пропорції, рух, акцент і відстань. Гармонія кольору досягається за рахунок взаємодії кольорів на полотні, їхнього контрасту та взаємодоповнення. Для досягнення колірної гармонії часто використовують принципи контрасту (наприклад, червоний і зелений) і взаємодоповнення (наприклад, синій і помаранчевий, поєднання кольорів на колірному колі). Знамениті художники, як-от Йоганнес Зандерс, використовували ці принципи для створення дивовижних ефектів у своїх картинах і виробках.

2 Майстри й художники :

Мікеланджело - його складні композиційні рішення у фресках Сикстинської капели є яскравими прикладами високої майстерності у використанні кольору й композиційної гармонії. А в Густава Клімта використання кольору та гармонія композиції є характерними прикладами його високої майстерності. Густав Клімт - майстер золотого декору та кольору. Його роботи, особливо «Поцілунок», показують, як композиція і колір можуть створювати емоційний ефект і гармонійну рівновагу.

3 Приклади при роботі зі склом :

Середньовічні вітражі в європейських соборах - прекрасний приклад гармонії кольору. Він забезпечує яскраві, насичені кольори які використовуються для передавання емоційних і духовних концепцій, при цьому дотримуючись композиційних принципів симетрії та рівноваги. Сучасні майстри використовують як традиційні методи, так і новаторські підходи до колірних рішень і сполучень матеріалів, що видно на прикладі робіт таких митців, як Катерина Півень і Леонід Шевченко.

4 Техніка та колірна гармонія у творах мистецтва

Колірна гармонія через художню техніку дає змогу студентам зрозуміти візуальні та емоційні аспекти кольору. Використання таких

технік, як решітки, пастель та акварель на склі, дає змогу студентам експериментувати з прозорістю та насиченістю, додаючи глибину та виразність своїм роботам.

При оцінюванні проєктів варто використовувати такі критерії оцінки: творчий підхід до роботи, відповідність композиційним та технічним вимогам, естетична цінність готового виробу. Виставки та заходи дають учням можливість, бачити роботи своїх однолітків, порівнювати їхні підходи до творчості, оцінювати різноманіття техніки, стилів і композицій. Це розширює їхнє явлення про мистецтво, стимулюючи розвиток естетичного смаку. Презентація власних робіт дає учням краще усвідомлювати цінність естетики та виразності в мистецтві. Теми гуртка теж потрібно вдосконалювати і наповнювати їх різноманітними методами та засобами для виховання естетичного смаку та естетичної культури в учнів.

Для цього теми занять доцільно розробляти з використанням вимог відповідності до віку учнів, та їх інтересів [50, с. 51].

Тема 1: Вступ

Мета: Ознайомити учнів з основами естетичної культури та значенням мистецтва в житті людини.

Методи: Пояснення значення естетичної культури, її компонентів і впливу на розвиток творчих здібностей учнів. Особлива увага спрямована на те, як естетичне сприйняття та розуміння краси взаємодіють з творчою діяльністю.

Завдання: Показати зв'язок між естетичними сприйняттями і практичною діяльністю в мистецтві, зокрема, у розписі на склі, підкреслюючи роль естетичних критеріїв у процесі створення художніх творів.

Тема 2: Історія виникнення розпису на склі. Інструменти та матеріали для розпису

Мета: Познайти учнів з історією розпису на склі та розвитком цього мистецтва в різних культурах, підкреслюючи значення традицій та інновацій в розвитку естетичної культури.

Методи: Лекція, демонстрація старовинних прикладів розпису, відеоматеріали, що висвітлюють етапи розвитку даної техніки.

Завдання: Ознайомитися з основними інструментами та матеріалами, які використовують для створення розписів на склі: пензлі, фарби, контури, скло.

Тема 3: Колір і композиція у розписі на склі

Мета: Розвивати в учнів розуміння принципів використання кольору та композиції в мистецтві, акцентуючи на їх важливості для створення емоційно виразних та гармонійних творів.

Методи: Практичні заняття з підбору кольорів для різних мотивів, аналіз композицій в історичних прикладах.

Завдання: Використовувати різні кольори для створення гармонійних композицій, враховуючи технічні особливості розпису на склі, що формує здатність сприймати красу через поєднання кольорів і форм.

Тема 4: Техніка нанесення фарби на скло

Мета: Навчати учнів основам техніки розпису на склі, в контексті формування естетичних умінь та практичних навичок у мистецтві.

Методи: Демонстрація етапів роботи, практичні заняття з нанесення фарби на скло.

Завдання: Засвоєння технік нанесення фарби, створення чітких, яскравих зображень, що допомагає учням розвивати вміння працювати з кольором і формою для досягнення естетичного ефекту.

Тема 5: Робота з контурами. Створення ескізу

Мета: Пояснити, як контури використані для оформлення композиції та як створювати ескізи, що розвиває точність та увагу до деталей у мистецтві.

Методи: Огляд і аналіз готових ескізів, виконання ескізів на папері перед перенесенням на скло.

Завдання: Розвиток навичок створення чітких ліній для визначення форми і деталей, що сприяє формуванню естетичної чутливості через вивчення точності та пропорції.

Тема 6: Прості орнаменти (геометричні візерунки)

Мета: Ознайомити учнів з основами геометричних орнаментів та їх використанням у розписі на склі, для розвитку естетичних вподобань і розуміння симетрії в мистецтві.

Методи: Виконання вправ на створення геометричних візерунків, їх вивчення через копіювання та створення власних варіантів.

Завдання: Створення орнаментів з геометричних фігур, використання симетрії та повторюваності в композиції, це дозволяє розвивати естетичне сприйняття гармонії та балансу.

Тема 7: Флористичні мотиви в розписі

Мета: Ознайомити учнів з флористичними мотивами та їх використанням у розписі на склі, в контексті розвитку естетичного сприйняття природи та символізму в мистецтві.

Методи: Практичні заняття на створення квіткових орнаментів, аналіз флористичних мотивів у народному мистецтві.

Завдання: Використання техніки для передачі реалістичних і стилізованих квітів, сприяє розвитку чутливості до природніх форм та символічних значень у мистецтві.

Тема 8: Анімалістичні зображення

Мета: Розвивати в учнів навички зображення тварин і птахів у різних стилях, які допомагають формувати сприйняття живої природи в естетичному контексті.

Методи: Огляд і аналіз анімалістичних зображень, виконання малюнків тварин на склі.

Завдання: Створення анімалістичних зображень з акцентом на пропорції та деталізації.

Тема 9: Народні мотиви в розписі на склі

Мета: Ознайомити учнів з основними народними мотивами, які використані в розписах на склі, з акцентом на їх роль у формуванні національної естетичної культури.

Методи: Виконання вправ на створення народних мотивів, розгляд прикладів традиційного українського розпису.

Завдання: Створення елементів народного мистецтва, таких як квіти, птахи, дерева, дане завдання розвиває зв'язок із культурною спадщиною та традиціями.

Тема 10: Стилізація під традиційні орнаменти

Мета: Вчити учнів адаптувати сучасні мотиви до традиційних орнаментів, розвиток творчих здібностей через поєднання стародавніх та сучасних підходів.

Методи: Розгляд старовинних орнаментів, інтерпретація їх у власних роботах, підкреслюючи естетичну цінність збереження культурної спадщини.

Завдання: Створення орнаментів на основі народних традицій з використанням сучасних технік.

Тема 11: Вітражний розпис (основи)

Мета: Ознайомити учнів з основами вітражного мистецтва, як важливого елемента декоративно-ужиткового мистецтва та його значення у формуванні естетичного світогляду.

Методи: Практичні заняття з техніки вітражного розпису, знайомство з типами фарб та їх застосуванням.

Завдання: Створення вітражів за допомогою спеціальних фарб та контурів для скляних поверхонь. Розвиток уміння гармонійно поєднувати

кольори і створювати виразні композиції, які відповідають принципам краси та гармонії.

Розпис на склі – це унікальний вид декоративного мистецтва, що забезпечує технічну майстерність і художню виразність. Його історія бере початок із давніх часів, коли мистецтво створення орнаментів і композицій на прозорих поверхнях стало засобом прикраси культових споруд, предметів побуту та декоративних елементів. Сьогодні розпис на склі продовжує розвиватися, зберігаючи традиції та вдосконалюючи техніку. Мета навчання мистецтва розпису на склі відбувається у формуванні естетичного світогляду, художнього смаку та творчих навичок [49, с. 56]. Цей процес розвиває уяву, увагу до деталей, тонке сприйняття кольору і форми, а також здатність до гармонійного з'єднання елементів у композиції. Матеріал спрямований на те, щоб допомогти вчителям. Це ефективно роз'яснює поняття, враховуючи історичний контекст, технічні особливості та творчі можливості розпису на склі. Він містить як теоретичну інформацію, так і практичні поради, які сприяють поступовому освоєнню складних технік і розвитку художніх здібностей учнів.

2.3 Хід та результат експертного оцінювання

Для оцінювання якості програми гуртка «Розпис на склі» було використано анкетування. Анкета була розроблена для збору суб'єктивних думок респондентів щодо якості гуртка. Анкета – це заочне опитування, яке передбачає самостійні та письмові відповіді на запропоновані запитання.

Цей метод відносять до емпіричних методів збору інформації. Його особливість полягає в тому, що джерелом інформації є

самопостереження, особистий досвід та знання випробовуваних; тому, відповіді отримані при анкетуванні не є об'єктивною реальністю, а лише думка респондентів анкетування щодо цієї реальності, яка в подальшому вимагає аналізу та інтерпретації. Формування запитань було створені так, щоб відповідати ключовим аспектам програми гуртка.

Структуризація анкети: анкета містила закриті питання. Перед основним етапом тестування було проведено пробне анкетування. Анкету протестували на невеликій групі керівників гуртків, щоб перевірити зрозумілість формулювання та зручність використання.

Респондентами стали 23 керівники художньо-естетичних та декоративно-ужиткових гуртків, які мають практичний досвід у сфері дитячої творчості Волинської області. Опитування проводилося заочним методом: анкети були розіслані електронною поштою разом із інструкцією щодо заповнення. Респонденти мали можливість відповісти у зручний для них час, що підвищувало якість отриманих даних. Обробка відповідей проводилась на кількох етапах. Попередня перевірка всі анкети було перевірено на повні відповіді. Відповіді закритих запитань було перетворено в числові значення для статистичного аналізу.

Програма гуртка «Розпис на склі» оцінювалась за наступними показниками:

- 1 Відповідність структури програми гуртка;
- 2 Відповідність змісту програми гуртка;
- 3 Відповідність віковим і психологічним особливостям учасників;
- 4 Актуальність та новизна програми гуртка;
- 5 Систематичність, структурованість і логічна послідовність подачі матеріалу змісту програми гуртка;
- 6 Доцільність та якість ілюстративного матеріалу програми;
- 7 Повнота і якість дидактичного апарату (зміст, вступ, заключна частина, посилання на літературу);

8 Дотримання вимог до оформлення.

У опитуванні взяли участь 23 респондентів. Бланк анкети подано в додатку Г

Узагальнені результати анкетування показано у вигляді діаграми на рисунку 2.1.

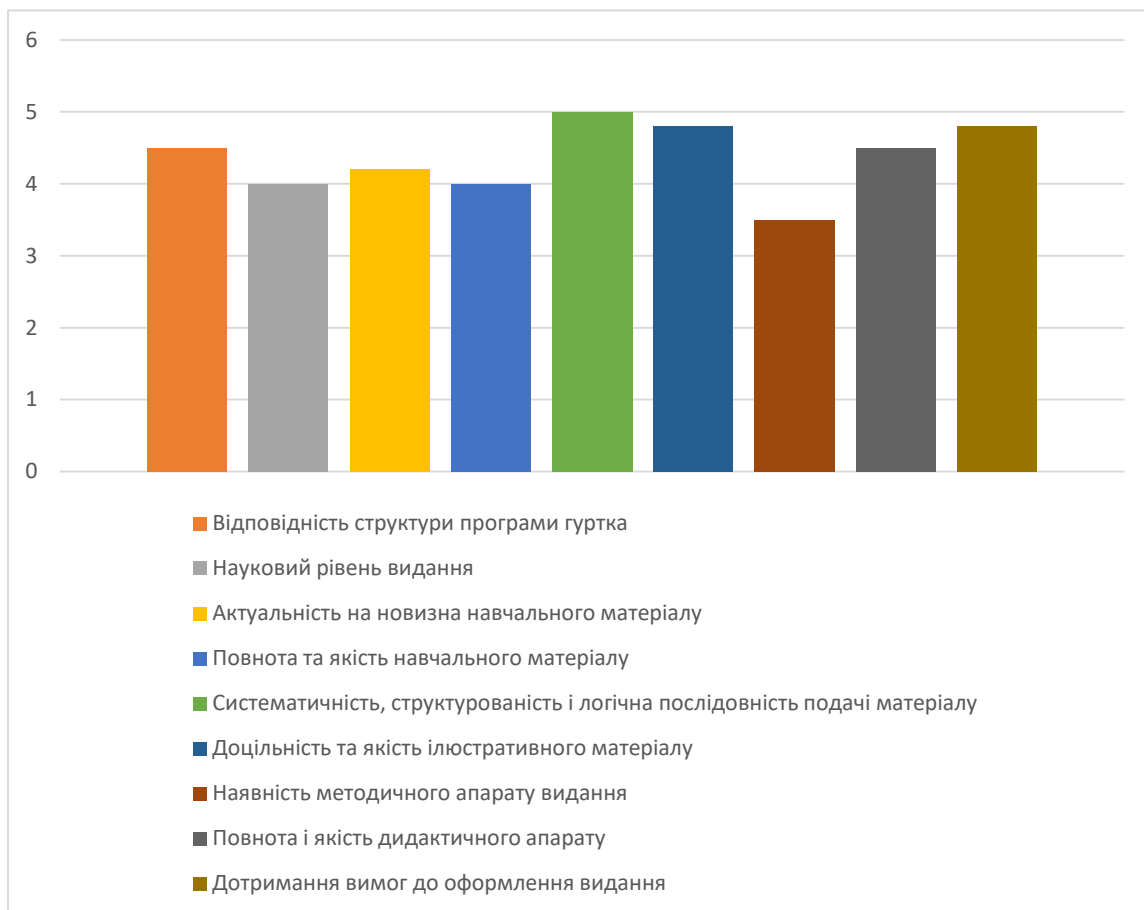

Рисунок 2.1 – Результати оцінювання програми гуртка

Дані результати ілюструють середні оцінки респондентів за кожним із визначених показників якості програми. Наявність та повнота методичного апарату програми гуртка (3,5 бала) цей показник отримав найнижчу середню оцінку серед усіх критеріїв. Респонденти вказали на недостатню деталізацію методичного апарату, включаючи вступ, заключну частину. Також були висловлені зауваження щодо неповноти посилань на літературу.

Доцільність та якість ілюстративного матеріалу (4,8 бала) респонденти добре оцінили підбір ілюстрацій, їх відповідність змістовній програмі, естетичну якість і доступність для розуміння учасниками гуртка. Системність, структурованість і логічна послідовність подачі матеріалу (5 балів) цей аспект отримав найвищу оцінку серед респондентів. Програма відзначилась як послідовна та логічно організована, що забезпечує легкість її сприйняття та використання. Відповідність структури програми гуртка (4,5) респонденти відзначили загальну відповідність програми структурі вимогам, про те окремі коментарі стосувались можливості її вдосконалення, зокрема доповнення блоків із поясненням міждисциплінарних зв'язків.

Актуальність та новизна програми (4,2 бала) програма була оцінена як сучасна, актуальна яка відповідає сучасним запитам у галузі художньо-естетичного виховання. Дотримання вимог до оформлення (4,9 бала) учасники анкетування позитивно оцінили технічне оформлення програми, яке є охайним, структурованим та легким для сприйняття. Дані результати оцінювання дозволяють сказати, що програма має високий рівень якості візуального та організаційного компонента, хоча і мають рекомендації щодо доопрацювання і вдосконалення даної програми гуртка.

Отже, розроблена програми гуртка «Розпис на склі» отримала достатньо високу оцінку (в межах 4,5–5,0 балів) і може бути рекомендована до впровадження в освітній процес. Незначні недоліки, є технічними і можуть бути виправлені в процесі вдосконалення програми гуртка.

ВИСНОВКИ

У ході проведеного дослідження на тему «Формування естетичної культури учнів старших класів під час гурткових занять з технологією розпису на склі», було досліджено, що таке навчання є ефективним засобом формування естетичної культури в учнів. У гурткових заняттях, що орієнтовані на технологію розпису на склі, учні мають можливість не тільки освоїти конкретні техніки декоративного мистецтва, але й розвинути глибоке розуміння краси, творчості, а також здатність виражати свої емоції та переживання через образотворче мистецтво.

Розвиток естетичних здібностей і сприйняття краси першочерговим результатом таких досягнень є розвиток естетичних здібностей учнів. протягом навчального процесу учні вдосконалюють здатність сприймати красу в різних формах, що сприяє формуванню естетичних смаків. У процесі виконання завдань вони вивчають основи композиції, кольору, фактури, а також способи передачі емоцій через образи. Підвищення рівня естетичного сприйняття також сприяє кращому розумінню мистецьких творів як на рівні професіоналів, так і у повсякденному житті.

Творче самовираження та розвиток критичного мислення поняття з технології розпису на склі залишається учням не лише оволодіти технічними навичками, але й реалізувати творчий потенціал. Вони підтримують можливість самовиражатися через вибір теми, кольорової палітри та техніки виконання робіт. Творчий процес, зокрема робота над власними проектами, сприяє розвитку критичного мислення, коли учні оцінюють свою роботу, аналізують досягнуті результати та шукають шляхи для вдосконалення. Поняття стимулюють розвиток власних інтерпретацій, інноваційних рішень і творчих ідей. Інтеграція культурних традицій і народного мистецтва є важливим аспектом занять з розпису на

склі використання елементів народного мистецтва, таких як традиційні орнаменти, символіка та мотиви. Це повністю дає учням глибше пізнати культурну спадщину свого народу, зрозуміти значення народних символів, ознайомитися з історією декоративно-ужиткового мистецтва. Залучення до таких традицій дає змогу формувати у учнів національну ідентичність, розвивати повагу до культурних цінностей і спадщини.

Формування загальної культурної свідомості та естетичної грамотності гурткові заняття з розпису на склі сприяють формуванню у школярів загальної культурної свідомості, що є випускним етапом у процесі виховання молодого покоління. Через знайомство з іншими напрямками декоративного мистецтва учні розвивають не тільки власні естетичні смаки, але й вчаться бачити культурні різноманіття світу. Крім того, процес навчання дозволяє сформувати в них естетичну грамотність — здатність правильно оцінювати мистецькі твори, розуміти їх культурний та історичний контексти.

Соціальна компетентність та розвиток комунікативних навичок заняття в гуртках на базі шкільного навчального закладу також сприяють розвитку соціальних компетенцій учнів. Під час роботи над спільними проектами, захист власних робіт та обговорення ідей у колективі, учні покращують свої комунікативні навички. Вони вчаться висловлювати свої думки, аргументувати свої рішення та слухати думки інших. Взаємодія з однолітками у процесі творчої діяльності сприяє розвитку вмінь працювати в команді, що є найбільшою навичкою для майбутнього професійного життя.

Роль самовираження у формуванні творчої особистості важливим моментом є також те, що процес розпису на склі дає учням можливість виразити себе через індивідуальні проекти. Вибір теми, стилістики, кольорової гами та елементів композиції дозволяє кожному його учню створювати унікальні роботи, які не тільки є виразом особистих емоцій,

але й передають індивідуальність, творчі інтереси, погляд на світ. Гурткова діяльність допомагає учням долати стрес, розвивати внутрішню гармонію та збільшувати самоповагу через визнання результатів своїх творчих досягнень. Створення власних мистецьких творів приносить відчуття задоволення і радості від процесу, що стимулює позитивне ставлення до навчання та до себе.

Загалом, проведене дослідження підтверджує, що гурткові поняття з технології розпису на склі є потужним засобом формування естетичної культури учнів старших класів. Вони не тільки сприяють розвитку технічних навичок, а й відкривають можливості для глибшого пізнання культури, формування творчої особистості та розвитку соціальних компетенцій такі поняття допомагають не тільки у вихованні естетичного смаку, а й у загальному культурному, інтелектуальному та особистісному розвитку учнів.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1 Андрощук І. В., Андрощук І. П., Самборська О. В., Лівшун О. В. Кваліфікаційна робота: методичні рекомендації та настанови для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Середня освіта (Трудове навчання та технології)». – Хмельницький: ХНУ, 2023. – 39 с. [Електронне видання]. – Режим доступу:<http://surl.li/qsgrae> (дата звернення: 11.12.2023).

2 Андрощук І., Веремчук М. О. Засоби формування естетичної культури учнів. Актуальні проблеми професійної та технологічної освіти: погляд у майбутнє : матер. Всеукр. студ. наук.-практ. конф. (Умань, 11 жовтня 2024 р.) / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. – Умань: УДПУ, 2024. – С. 60–63

3 Андрощук І., Веремчук М. Естетична культура вчителя технологій: сутність та структурні компоненти. Всеукраїнська студентська науково-практична конференція «Актуальні проблеми професійної та технологічної освіти: погляд у майбутнє». Умань, 11 жовтня, 2024 р. – С. 55

4 Білецька І. Розпис на склі: традиції та сучасність. Навчально-методичний посібник, 2018.

5 Біличенко Л. О. Формування естетичної культури молодших школярів на уроках мовно-літературної галузі: кваліфік. робота на здобуття освіти. ступеня магістр: спец. 013 Початкова освіта. Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, каф. початк. і проф. освіти. Харків, – 2024. – С. 63

6 Богданович Т. Формування мистецької компетентності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва. Педагогіка та психологія. – 2019. – №1 (95). – С. 31–34.

- 7 Бойко Ю.М., Красильникова Г. В., Першина Л. І., Косянчук Т. Ф. Текстові документи. Загальні вимоги. СОУ 207.01:2017. – 2-ге вид., виправлене. – Хмельницький: ХНУ, 2018. – С. 45
- 8 Букач М. М. Виховання почуття ритму. Наукові праці. – 2017. Т. 291. Вип. 279.– Педагогіка. – С. 62–75.
- 9 Буряк В. Мистецтво як фактор формування особистості. – Одеса: Астропринт, 2008. – С. 150–151.
- 10 Бичко А. (2024). Естетичний досвід, естетичні оцінки, художня творчість, естетичний світогляд у процесі формування естетичної культури. Доступно на: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/>. (дата звернення: 25.09.2024).
- 11 Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000 / уклад. та голова. ред. В.Т. Бусел. Київ–Ірпінь : Перун. – 2005. – VIII. С. 1728
- 12 Гіптерс З. Мистецтво як засіб художньо-естетичного виховання. Рідна школа. – 2001. – №9. – С. 60–63.
- 13 Гончаренко С. Педагогічна енциклопедія. – Київ: Грамота, – 2001. С. 145–146.
- 14 Грітченко Т. Теоретичні аспекти проблеми організації навчально-дослідницької діяльності учнів у початковій школі. Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи. – 2022. – №2 (8). – С. 129–138.
- 15 Гриньова Г. М. Особливості організації навчально-виховного процесу з образотворчого мистецтва в початковій школі. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 21: Образотворче мистецтво і художня освіта. – 2017. – №12 (16). – С. 23–27.
- 16 Дмитренко Н. Екологічний дизайн як засіб формування естетичної культури. Журнал «Екологія та освіта». 2022 рік.

- 17 Державні стандарти базової і повної середньої освіти : Проект. Освітня галузь «Технологія» // Сільська школа України. – 2003. – №6. – С. 34–36.
- 18 Іванов О. Естетичне виховання: Теорія і практика. – Харків: Видавництво «Фоліо», – 2005.– С. 78–79.
- 19 Іванов О. Основи естетичної культури: теорія і практика. Київ: Академвидав, –2010.
- 20 Іванова Л. М. Роль естетичного виховання в розвитку творчого потенціалу учнів на уроках технологій. Журнал педагогічних наук, – 42(3), – 2020. – С. 45–59.
- 21 Кайдалова Л. Естетичне виховання учнів: теорія і практика. – Київ: Видавництво «Вища школа», – 2012. – С. 67–68.
- 22 Кисельов О. Естетична оцінка, естетичні цінності, художнє мислення, естетична сприйнятливність у розвитку естетичної культури. Доступно на: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/789>. (дата звернення: 20.11.2024).
- 23 Коберник О. М. Проектно-технологічна діяльність учнів на уроках трудового навчання: теорія і методика. Київ: Науковий світ, – 2003.– С. 172
- 24 Коберник О.М. Проектування навчально-виховного процесу в школі. Київ: Хрещатик, – 1996. – С. 168
- 25 Коберник О.М. Проектування на уроках трудового навчання. Трудова підготовка в закладах освіти. – 2001. – С. 23–26.
- 26 Костюк Г. Психологія мистецтва. – Харків: Видавництво «Психологія», – 2007. – С. 85–86.
- 27 Кравченко Л. Естетичний ідеал, естетична свідомість, естетична активність, естетичне виховання у формуванні процесу естетичної культури. Доступно на: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/890>. (дата звернення: 23.11.2024).

28 Лазаренко. А. Використання 3D-моделювання на уроках технологій. Журнал «Технологічна освіта». 2021 рік.

29 Левчук В. Естетичне почуття, естетичне ставлення, художній досвід, естетичні цінності в контексті естетичної культури. Доступно на: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/345>. (дата звернення: 18.10.2024).

30 Лисенко О. Методи розвитку естетичного сприйняття через технології. Журнал педагогічних інновацій, – №4, – 2019.

31 Малахов В. Етика: навч. посібник. – 5-те вид. – Київ: Либідь, 2005. – С. 304.

32 Макаренко В. Естетика в шкільному навчанні: традиції та перспективи. Видавництво: Педагогічна преса, – 2017.

33 Мельник О. Інтеграція мистецтва в технологічну освіту. Журнал «Освіта та технології». – 2020 рік.

34 Наумова .Н Декоративно-прикладне мистецтво як засіб естетичного виховання учнів у процесі трудового навчання. Проблеми освіти: наук.-метод. зб. Вип. 11. – Київ, – 1998.. – С. 82–84.

35 Ортинський В.Л. Актуальні питання культури поведінки молодого спеціаліста: навч. посібник. – Львів: ЛьвДУВС, 2004. – С.178

36 Панченко Т. Естетичне пізнання, естетичний смак, художня творчість, естетичне виховання в контексті естетичної культури. Доступно на: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/901>. (дата звернення: 10.10.2024)

37 Петров О. Музична освіта в Україні: історія та сучасність. – Київ: Музична Україна, – 2011.– С. 54–55.

38 Проктно-технологічна діяльність учнів на уроках трудового навчання: теорія і методика. / За ред. О.М. Коберника. Київ: Науковий світ, – 2003. –С. 172

- 39 Про позашкільну освіту: Закон України. Освіта України: нормативно-правові документи. Київ: Міленіум, – 2001. – С. 229–251.
- 40 Пустовіт Г.П. Позашкільна освіта і виховання в контексті трансформаційних процесів у суспільстві. Позашкільна освіта та виховання. №1. – 2006. – С. 10.
- 41 Ростовський О. Теорія і методика музичної освіти: навч.-метод. посібник. – Тернопіль, – 2011. – С. 640.
- 42 Сидоров М. Образотворче мистецтво в освіті. – Дніпропетровськ: Дніпро, – 2013. – С. 44–45.
- 43 Синяк Г. Практичні заняття з розпису на склі для старшокласників. Методичний журнал «Технології в школі», – №2, –2022.
- 44 Стасевич В.О. Формування мистецької культури учнів початкових класів на уроках музичного мистецтва. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. №1(156). – 2019. – С. 194–198.
- 45 Столяренко О. Естетичний ідеал, естетична оцінка, естетичні відносини, естетичні категорії в естетичній культурі. Доступно на: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/678>. (дата звернення: 16.10.2024).
- 46 Андрошук. І, Веремчук М. Формування естетичної культури в учнів на уроках технологій як педагогічна проблема: Вінниця, – 2024.– Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми : збірник наукових праць / О.В. Марущак (голова) та [ін.]. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, –2024. Вип. 7.– С.206–208.
- 47 Сухомлинський .В. Вибрані твори в 5 томах. – Київ: Радянська школа, –1999. – Т. 2. – С. 24–25.
- 48 Філонов В. Естетична рефлексія, естетична діяльність, художнє сприйняття, естетична комунікація як компоненти естетичної культури.

Доступно на: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/567>. (дата звернення: 11.11.2024).

49 Яковенко Т. Сучасні підходи до естетичного виховання в умовах нових технологій. Журнал педагогічних досліджень, №6 (13), – 2023. – С. 56.

50 Ящук С.М. Виконання основних етапів проектування на уроках трудового навчання. Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003. – №2– С. 13.

ДОДАТОК А
(довідковий)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ПРОГРАМА ГУРТКА
З ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА
ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО НАПРЯМКУ

«Розпис на склі »

1 рік навчання

с. Дубове 2024

Пояснювальна записка

Розпис на склі - це один із найяскравіших і найбільших самобутніх видів декоративного мистецтва, який має багатовікову історію. Його коріння сягає часів, коли скло вперше почали використовувати як матеріал для створення художніх творів. В Україні цей вид мистецтва набув популярності ще в ХІХ столітті і відтоді став невід'ємною частиною народної творчості. Витончені візерунки, яскраві кольори та символічні образи, які традиційно зображені на склі, створюють цей вид розпису особливим і привабливим для сучасних митців та поціновувачів культури.

Зміст навчальної програми гуртка «Розпис на склі» розроблений із метою збереження і популяризації унікальної техніки, а також для розвитку творчих здібностей його вихованців. Гуртківці матимуть можливість ознайомитися з основами художнього розпису на склі, навчитися працювати з фарбами та іншими матеріалами, а також реалізувати свої художні ідеї. Цей процес не лише сформує нові навички, удосконалив набуті, але й допоможе розвитку дрібної моторики, концентрації уваги, позитивності та естетичного смаку.

Тематика занять гуртка спрямована на формування у вихованців глибшого розуміння культурних традицій України. Адже через розпис на склі вихованці мають можливість ознайомитися з національними мотивами, символікою та образами, які часто відображають багатий світ української міфології, народних звичаїв та обрядів. Творчий процес спрямований на поєднання сучасного підходу із традиційними художніми формами, що робить цей вид діяльності цікавим і актуальним для будь-якого віку.

Мета гуртка: опанування вихованцями технікою розпису на склі, формування умінь і навичок проєктування виробів оздоблених технікою розпису на склі, розвиток естетичної культури, творчих здібностей.

Завдання гуртка:

- ознайомити учасників з основами техніки розпису на склі;
- ознайомити з основами композиції, кольорознавства та підбору малюнків для розпису;
- формувати навички роботи з інструментами і матеріалами для розпису на склі;
- розвивати творчі можливості, фантазію та креативність вихованців;
- залучати учнів до культурної спадщини українського народу, спонукати їх до збереження та розвитку народних традицій в декоративно-прикладному мистецтві, виховувати любов та шанобливість до народної творчості;
- виховувати прагнення до досконалості;
- залучати учнів до виставкової діяльності;
- розвивати в учнів практичні навички виконання виробу самостійно, на основі малюнку або власної фантазії.

Основний зміст роботи гуртка ґрунтується на таких принципах, як: науковість; синтез інтелектуальної і практичної діяльності; послідовність і поступовість викладення матеріалу; поєднання навчання, виховання та розвитку творчих здібностей вихованців; добровільності та толерантності; права на помилку та успіх; педагогічно доцільного індивідуального підходу керівника гуртка до оцінювання та стимулювання учнів; мінімального контролю та максимальної взаємодопомоги.

Гурток розрахований на вікову категорію 13-15 років. Складність робіт необхідно підбирати згідно індивідуального психофізіологічного розвитку вихованців даної вікової категорії, індивідуальних особливостей особистості та бажань. В гурток бажано набирати вихованців з навичками малювання або досвідом навчання в художній школі.

Важливо постійно акцентувати увагу учнів на техніці безпеки, так як робота зі склом є досить небезпечною.

Заняття гуртка включатимуть в себе теоретичну частину і практичне виконання завдань. Теоретичні відомості – це пояснення нового матеріалу, інформація пізнавального характеру, яка подається на початку заняття. Нову тему доцільно пояснювати просто і доступно, обов'язково закріплюючи пояснення показом наочного матеріалу.

Основна увага на заняттях приділяється практичним роботам: самостійному складанню композиції, виконанню розпису на склі, оформленню виробів. Програма передбачає завдання для індивідуального і колективного виконання. Колективна робота здійснюється над великими виробами декоративного характеру, призначеними для оформлення інтер'єру, участі у конкурсах та виставках.

Виховання і навчання в гуртку здійснюється у процесі творчої роботи. Діти отримують від керівника ту інформацію, ті приклади, які необхідні їм для здійснення власного задуму й власних, відповідних віку, уявлень про світ. Всі вироби, що виготовляються вихованцями, функціональні: сувеніри і прикраси, які можна використовувати в побуті, дарувати друзям і рідним.

Особлива увага приділяється створенню в дитячому колективі доброзичливої, творчої атмосфери, що сприяє виявленню індивідуальності кожного.

Теми й розподіл годин за темами вказано орієнтовно. Керівник гуртка може вносити зміни, доповнення, у разі необхідності переставляти порядок тем і доповнювати їх в залежності від власного досвіду, побажань вихованців та наявного матеріально-технічного забезпечення.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	всього
1	2	3	4	5
1	Вступ	1	-	1
2	Історія виникнення розпису на склі. Інструменти та матеріали для розпису	1	1	2
3	Колір і композиція у розписі на склі	1	2	3
4	Техніка нанесення фарби на скло	1	2	3
5	Робота з контурами. Створення ескізу		2	2
6	Прості орнаменти (геометричні візерунки)	1	2	3
7	Флористичні мотиви в розписі		3	3
8	Анімалістичні зображення		2	2
9	Народні мотиви в розписі на склі	1	2	3
10	Стилізація під традиційні орнаменти		3	3
11	Вітражний розпис (основи)	1	2	3
12	Індивідуальний проект		3	3

13	Захист проекту, підсумкова виставка		1	1
14	Резерв часу		2	2
15	Підсумкове заняття	1		1
	Всього	8	27	35

Зміст програми

1 Вступ (1 год.)

Теоретична частина (1 год). Ознайомлення з планом роботи на навчальний рік. Правила поведінки в колективі. Правила техніки безпеки. Організація робочого місця. Організаційні питання.

2 Історія виникнення розпису на склі. Інструменти та матеріали для розпису (3 год.)

Теоретична частина (1 год). Сутність техніки розпису на склі, його значення в різних культурах. Основні етапи розвитку техніки розпису на склі. Відомі майстри та їх внесок у розвиток розпису на склі. Скло та види фарб для розпису на склі. Інструменти для розпису. Підготовка матеріалів та інструментів для роботи. Правила техніки безпеки при розписі на склі.

Практична частина (2 год). Аналіз історичних прикладів розпису на склі (вітражі, декоративні предмети). Ознайомлення з інструментами, демонстрація їх використання. Підготовка робочого місця до роботи.

3 Колір і композиція у розписі на склі (3 год.)

Теоретична частина (1 год). Основи колірної теорії: колірний круг, поєднання кольорів, значення кольорів. Принципи композиції: баланс, пропорції, ритм, акцент.

Практична частина (2 год). Створення колірних схем. Розробка композиційних варіантів малюнка.

4 Техніка нанесення фарби на скло (3 год.)

Теоретична частина (1 год). Види технік нанесення фарби: прямий, накладний, розмив, точковий. Особливості роботи з різними фарбами та їх висиханням.

Практична частина (2 год). Виконання технічних вправ з нанесення фарби на пробних шматках скла. Випробування різних технік та їх поєднань.

5 Робота з контурами. Створення ескізу (2 год.)

Теоретична частина (1 год). Контур у розписі на склі: чіткість, обрис, структура. Основи ескізу: планування малюнка, пропорції, деталі.

Практична частина (1 год). Створення контурного малюнка на склі з використанням контурних фарб. Розробка ескізів для майбутніх проектів.

6 Прості орнаменти (геометричні візерунки) (3 год.)

Теоретична частина (1 год). Геометричний орнамент, його значення в декоративному мистецтві. Прості геометричні візерунки.

Практична частина (2 год). Розробка та нанесення геометричних візерунків на склі. Експерименти з різними формами та кольорами.

7 Рослинні мотиви в розписі (3 год.)

Теоретична частина (1 год). Флористичні мотиви у мистецтві. Основи ботанічного малювання: пропорції, форма, кольори.

Практична частина (2 год). Створення флористичного малюнка на склі, використання розроблених ескізів.

8 Зооморфні зображення (3 год.)

Теоретична частина (1 год). Стилїстика анімалістичних малюнків, їх значення в культурі. Особливості зображення тварин у різних стилях.

Практична частина (1 год). Розробка концепцій для анімалістичних проектів. Малювання анімалістичних зображень на склі, використання контурів.

9 Народні мотиви в розписі на склі (3 год.)

Теоретична частина (1 год). Народні орнаментів різних культур (українські, польські, угорські). Символічне значення народних мотивів у контексті культурної спадщини.

Практична частина (2 год). Нанесення народних мотивів на скло, використання трафаретів. Порівняння виконаних робіт з оригіналами.

10 Стилїзація під традиційні орнаменти (2 год.)

Теоретична частина (1 год). Поняття стилїзації та її місце в декоративному мистецтві. Аналіз традиційних орнаментів різних культур.

Практична частина (2 год). Створення стилізованих орнаментів на основі традиційних зразків. Порівняння стилізації з оригінальними мотивами.

11 Вітражний розпис (основи) (3 год.)

Теоретична частина (1 год). Історія вітражного мистецтва, його особливості. Техніки вітражного розпису: контурний вітраж, заливка, трафаретний розпис.

Практична частина (2 год). Аналіз вітражних робіт відомих художників. Виконання вітражного малюнка з використанням технік, освоєних на попередніх заняттях.

12 Індивідуальний проект (3 год.)

Теоретична частина (1 год). Етапи розробки індивідуального проекту: планування та концепція. Значення творчого підходу та самовираження.

Практична частина (2 год). Виконання індивідуального проекту за власним задумом: розпис пляшки, вази або іншого предмета. Оцінка та обговорення виконаних проектів у групі.

13 Захист проекту, підсумкова виставка (2 год.)

Теоретична частина (1 год). Підготовка до захисту проекту: основи публічного виступу. Важливість комунікації в мистецтві.

Практична частина (1 год). Презентація проектів учнів перед класом. Організація підсумкової виставки робіт, оформлення експозиції.

Прогнозовані результати

Вихованці повинні знати:

- основні історичні аспекти та розвиток розпису на склі;
- основи композиції, кольорову гармонію та принципи підбору кольорів для роботи на склі;
- властивості матеріалів, необхідні для розпису на склі;
- будову та призначення інструментів для розпису на склі;
- правила техніки безпеки під час розпису на склі;
- техніки та технологію нанесення фарб та роботи з контурами;
- основні стилі та мотиви розпису на склі (флористичні, народні, орнаментальні тощо).

Вихованці повинні вміти:

- аналізувати ескізи для розпису на склі, враховуючи принципи композиції та кольору;
- використовувати різні техніки розпису на склі, включаючи роботу з контурами, нанесення кольору та створення орнаментів;
- виконувати прості й складні проекти на склі, дотримуючись обраної тематики;
- підбирати і використовувати відповідні інструменти та матеріали для створення якісних художніх виробів;
- дотримуватись правил техніки безпеки під час розпису на склі;
- аналізувати і самостійно оцінювати свою роботу та роботи інших учасників.

Вихованці зможуть:

- розробляти та виконувати власні художні проекти на склі (прикладні предмети, панно, вази тощо);
- презентувати і захищати свої проекти перед аудиторією;

- брати участь у фінальній виставці робіт, де демонструватимуть набуті знання та навички;
- застосовувати творчий підхід у роботі та знаходити власний стиль в розписі на склі;
- поглибити естетичне сприйняття мистецтва розпису на склі та розвивати інтерес до декоративно-прикладного мистецтва.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

- 1 Андрієнко. П.І. Мистецтво скла: методи навчання та техніки . – Запоріжжя: ЗНУ, 2017. – С. 89.
- 2 Бондаренко. О.М. Основи композиції в декоративно-прикладному мистецтві . – Київ: Либідь, 2020. – С. 120.
- 3 Герасимова. О.В. Практичний посібник із технік вітражного розпису . – Харків: Харківська художня школа, 2020. – С. 72.
- 4 Горбатюк. Л.А. Сучасні декоративно-прикладні технології. – Рівне: НУВГП, 2018. – С. 76.
- 5 Іванченко. Г.А., Білозор, П.С. Розвиток креативності через мистецтво . – Одеса: ОНУ, 2016. – С. 84.
- 6 Калініченко. Л.М., Сидоренко, І.О. Декоративний розпис на склі: навчальний посібник . – Львів: ЛНУ, 2019. – С. 112.
- 7 Ковальчук. О.Р. Робочі матеріали для гуртків з декоративно-прикладного мистецтва . – Вінниця: ВДТУ, 2019. – С. 65.
- 8 Кравченко. І.С. Ручна праця: навчальний посібник для гуртків . – Харків: Основа, 2018. – С. 95.
- 9 Лисенко, Н.В. Розпис на склі для початківців.– Тернопіль: ТНПУ, 2020. – С. 50.
- 10 Матвієнко. С.В., Технології розпису на склі: історія та сучасність. Київ: Науковий світ, – 2018. – С. 134.
- 11 Романенко. Т.О., Сазонова, В.В. Методика проведення гуртків декоративно-прикладного мистецтва . – Київ: Освіта, 2017. – С. 98.
- 12 Шевченко. Л.О. Традиції та сучасність у декоративному мистецтві України . – Львів: Видавництво ЛНУ, 2019. – С. 110.

Орієнтовні об'єкти праці:

Рисунок А.1- Тюльпани

Рисунок А.2 – картина «Соняхи»

Рисунок А.3 – Підсвічник

Рисунок А.3 – Пляшки

Рисунок А.5 – Картина «Риби»

Рисунок А.6 – Картина «Лисиця»

Рисунок А.7 – Картина «Чарівні птахи»

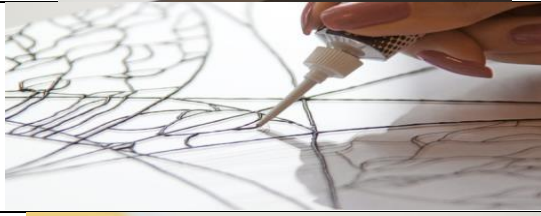

Рисунок А.8 – Картина «Незабудка»

ДОДАТОК Б

КОМПЛЕКТ МАТЕРІАЛІВ

Інструкційна карта розпис пейзажу

№	Послідовність дії	Рисунок
1	2	3
1	Знежирити скло за допомогою ацетону або спирту. Дати поверхні висохнути.	
2	Розмістити обраний малюнок під склом. Закріпити краю малюнка малярським скотчем.	
3	Використовуючи лінер товщиною 0,1 мм, перенести контури малюнка на скло. Коригувати лінії ватною паличкою, змоченою в ацетоні, якщо потрібно.	
4	Обережно відклеїти скотч. Прибрати малюнок. Для зручності підкласти білий аркуш.	
5	Нанести чорну акрилову фарбу тонким пензлем для надання яскравості лініям. Дати фарбі висохнути.	
6	Використовувати акрилові фарби та синтетичний пензлик. Розмішати бажаний колір на керамічній палітрі, якщо необхідно.	

Інструкційна картка: Створення кольорового кола з кольорознавства

№	Послідовність дій
1	2
1	<p>Підготуйте круглий аркуш паперу або накресліть коло за допомогою циркуля.</p> <p>Потрібні матеріали: акварель або гуаш, пензлі, палітра, вода.</p>
2	<p>Розділіть коло на 12 рівних секторів (як годинник).</p> <p>Використовуйте лінійку або циркуль для точності.</p>
3	<p>Забарвте три сектори кольорового кола основними кольорами: Червоний, синій, жовтий.</p> <p>Розташуйте їх рівно віддалено.</p>
4	<p>Змішайте основні кольори між собою для отримання вторинних:</p> <p>Червоний + Жовтий = Помаранчевий</p> <p>Жовтий + Синій = Зелений</p> <p>Синій + Червоний = Фіолетовий.</p> <p>Нанесіть вторинні кольори між відповідними основними.</p>
5	<p>-Змішайте основні й вторинні кольори для отримання третинних:</p> <p>Жовто-оранжевий</p> <p>Червонувато-оранжевий</p> <p>Червонувато-фіолетовий</p> <p>Синьо-фіолетовий</p> <p>Синьо-зелений</p> <p>Жовто-зелений.</p> <p>Розподіліть їх між основними та вторинними.</p>
6	<p>Переконайтеся, що кольори нанесені рівно.</p> <p>Дайте час для повного висихання фарби.</p> <p>За бажанням підпишіть назви кольорів для зручності.</p>

Інструкційна картка: Робота з контурами

№	Послідовність дій	Рисунок
1	2	3
1	<p>Підготуйте: скло, вибраний малюнок (ескіз), лінер (або спеціальний контур для скла), малярський скотч, ватяні палички, ацетон чи спирт.</p>	
2	<p>Очистіть поверхню скла від пилу та жиру за допомогою спирту або ацетону. Дайте поверхні висохнути перед початком роботи.</p>	
3	<p>Покладіть ескіз під скло так, щоб малюнок було добре видно. Зафіксуйте його краю малярським скотчем, щоб уникнути зміщення.</p>	
4	<p>За допомогою лінера або контуру для скла обведіть основні лінії малюнка. Якщо лінія вийшла нерівною, скоригуйте її ватною паличкою, змоченою в ацетоні.</p>	

5	<p>Дочекайтеся висихання контурів. -Обережно зніміть скотч і видаліть ескіз з-під скла. За потреби підкладіть білий аркуш для кращої видимості. Дайте контурам повністю висохнути перед початком фарбування.</p>	
---	--	---

ДОДАТОК В
(довідковий)

Роботи сучасних митців

Рисунок В.1 – «Дерево життя» Сватко Ю.

Рисунок В.2 – «Дівчата» Сватко. Ю

Рисунок В.3 – «КПТМР» Семенюк. Т

ДОДАТОК Г
(довідковий)

Анкета для експертного оцінювання програми гуртка

1. Наскільки програма відповідає заявленій меті та завданням?
 - a. Повністю відповідає
 - b. Частково відповідає
 - c. Не відповідає
2. Як ви оцінюєте відповідність змісту програми віковим особливостям учасників?
 - a. Повністю відповідає
 - b. Частково відповідає
 - c. Не відповідає
3. Чи вважаєте ви матеріал програми достатньо насиченим і різноманітним?
 - a. Дуже насичений
 - b. Достатньо насичений
 - c. Середній
 - d. Недостатньо насичений
4. Чи відповідає програма сучасним вимогам у галузі мистецтва та технологій?
 - a. Повністю відповідає
 - b. Частково відповідає
 - c. Не відповідає
5. Як ви оцінюєте логічну структуру програми (послідовність розділів, етапів)?
 - a. Дуже добре структурована
 - b. Добре структурована
 - c. Середньо структурована

- d. Потребує доопрацювання
6. Чи достатньо теоретичного матеріалу для успішного викладання?
- a. Цілком достатньо
 - b. Достатньо
 - c. Недостатньо
7. Як ви оцінюєте якість практичних завдань?
- a. Висока
 - b. Середня
 - c. Низька
8. Чи вистачає супровідних матеріалів (ілюстрації, шаблони, методичні рекомендації)?
- a. Цілком вистачає
 - b. Частково вистачає
 - c. Не вистачає
9. Як ви оцінюєте доступність матеріалів та обладнання для роботи?
- a. Повністю забезпечено
 - b. Частково забезпечено
 - c. Не забезпечено
10. Чи достатньо часу передбачено програмою для виконання практичних завдань?
- a. Більш ніж достатньо
 - b. Достатньо
 - c. Недостатньо
11. Чи враховує програма безпечні умови роботи з матеріалами?
- a. Повністю враховує
 - b. Частково враховує
 - c. Не враховує

12. Чи сприяє програма розвитку творчих здібностей учасників?
 - a. Значно сприяє
 - b. Помірно сприяє
 - c. Слабо сприяє
13. Чи досягаються результати, заплановані програмою?
 - a. Повністю досягаються
 - b. Частково досягаються
 - c. Не досягаються